

T.C.

Mersin Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

DÜNYAYI ADİL ALGILAMA VE GELECEĞE DAİR UMUT/UMUTSUZLUK:
DEPRESYON TANISI ALAN VE ALMAYAN KİŞİLERDE ADİL DÜNYA İNANCI

Düzgün UĞUR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin Üniversitesi, 2007

T.C.

Mersin Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

DÜNYAYI ADİL ALGILAMA VE GELECEĞE DAİR UMUT/UMUTSUZLUK:
DEPRESYON TANISI ALAN VE ALMAYAN KİŞİLERDE ADİL DÜNYA İNANCI

Düzgün UĞUR

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Serap AKGÜN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

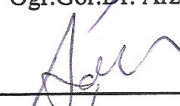
Mersin, 2007

Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan
Yard. Doç. Dr. Serap AKGÜN
(Danışman)

Üye
Öğr.Gör.Dr. Arzu AYDIN

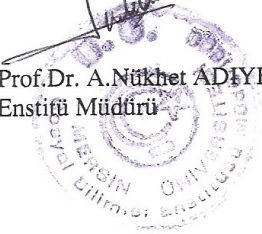
Üye
Öğr.Gör.Dr. Neriman AÇIKALIN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylıyorum.

06.11.2007

Prof. Dr. A. Nüket ADIYEKE
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Beni tez öğrencisi olarak kabul eden ve çalışmamın her aşamasında akademik desteğin ötesinde ihtiyaç duyduğum sosyal ve psikolojik desteği göstererek bu çalışmada çok büyük emeği olan danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Serap AKGÜN'e,

Depresyon tanısı alan hastaları bana yönlendiren 70. Yıl Tarsus Devlet Hastanesi değerli psikiyatri uzmanları Sayın Dr Aynur ÖZEL ve Dr Ramazan TANGUR'a,

Ölçeklerin uygulanmasında organizasyona yardımcı olan 70. Yıl Tarsus Devlet Hastanesinin değerli psikiyatri hemşireleri Zeynep YAVUZ, Semra KAYA, Asuman BAYDUZ, Bahar KAYA, Hatice ŞAHİN ve Kerziban GÜLLÜ'ye,

Çalışmanın bütününe yönelik eleştirileriyle ve istatistiksel analizlerime katkılarıyla yardımcı olan değerli arkadaşlarım Mehmet HARMA ve Timuçin AKTAN'a,

Literatür taramasında ihtiyaç duyduğum kaynakları bulmama yardımcı olan sevgili kardeşim Mesude UĞUR'a,

Çalışmaya zaman ayırmam için desteklerini esirgemeyen Sincan Devlet Hastanesinin değerli Psikiyatri uzmanları Dr Gökhan AKSU, Dr Çağlar AÇIKGÖZ ve Dr Melise ÖĞÜT'e,

Hayatım boyunca beni destekleyen aileme,

Ölçekleri uygulamama yardımcı olan, beni çalışmaya teşvik eden, ihtiyaç duyduğum her an yanımda olan sevgili arkadaşım Özlem ŞAHİN'e

Depresyonun karanlık ve soğuk labirentlerinde dolaşırken yedi sayfalık bir formu doldurmaktan üşenmeyen depresyon tanısı almış katılımcılar başta olmak üzere bütün katılımcılara ve şu anda ismini anmadığım emeği geçen herkese,

Bütün içtenliğimle teşekkür ederim.

**DÜNYAYI ADİL ALGILAMA VE GELECEĞE DAİR UMUT/UMUTSUZLUK:
DEPRESYON TANISI ALAN VE ALMAYAN KİŞİLERDE ADİL DÜNYA İNANCI**

ÖZET

Herkesin aldığı hak ettiği ve hak ettiğini aldığına inanma şeklinde ifade edilen adil dünya inancı kuramına göre adil bir dünyada yaşadığına inanma kişinin ruh sağlığını olumlu etkilemektedir. Bu çalışma adil dünya inancının depresyon umutsuzluk ve kontrol odağıyla ilişkisini incelemektedir. Depresyon tanısı alan altmış kişinin bireysel ve genel adil dünya inancı puanları ile depresyon tanısı almayan altmış kişinin bireysel ve genel adil dünya inancı puanları karşılaştırılmıştır. Ayrıca depresyon tanısı alan ve almayan grubun bireysel ve genel adil dünya inançlarının farklılaşıp farklılaşmadığı da test edilmiştir. Bireysel adil dünya inancının kontrol odağı, depresyon ve umutsuzlukla negatif ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Depresyon tanısı alan grubun bireysel ve genel adil dünya inançlarının depresyon tanısı almayan grubun bireysel ve genel adil dünya inançlarından farklılaşmadığı, ancak depresyon tanısı alan grubun, depresyon tanısı almayan gruptan farklı olarak, bireysel adil dünya inancı puanlarının genel adil dünya inancı puanlarında daha düşük olduğu bulunmuştur. Bulgular kuram ve literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: bireysel adil dünya inancı, genel adil dünya inancı, depresyon, umutsuzluk, kontrol odağı.

**PERCEPTION OF THE WORLD AS A FAIR PLACE AND HOPE/HOPELESSNESS
ABOUT FUTURE: BELIEF IN A JUST WORLD AMONG PEOPLE DEPRESSED
AND NOT DEPRESSED**

ABSTRACT

According to the belief in a just world theory, everyone gets what they deserve and deserves what they get, and in turn, this belief has been thought to have a positive impact on mental health. The aim of the current study is to explore the relationship between belief in a just world, depression, hopelessness, and locus of control. The sample consisted of 120 participants, 60 of whom were diagnosed with depression and 60 of whom were not. These two distinct groups were compared in terms of their belief in a just world. Furthermore, it was also investigated whether general and personal belief in a just world belief differentiated or not. The results revealed that personal belief in a just world, depression, locus of control, and hopelessness were negatively correlated. It was also found that people diagnosed with depression did not differ from people not diagnosed with respect to both general and personal belief in a just world. However, depressed people reported less personal belief in a just world than general belief in a just world. The difference between these two kinds of belief in a just world (general vs. personal) was not found for mentally healthy people. The findings were discussed in the light of the related literature.

Key words: personal belief in a just world, general belief in a just world, depression, hopelessness, locus of control.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	i
Özet.....	ii
Abstract	iii
İçindekiler.....	iv
Tablolar.....	vii
Giriş	1
I. Kuramsal Çerçeve ve Görgül Araştırmalar.....	3
I.1. Adil Dünya İnancı	3
I.1.1. Adil Dünya İnancı Nedir	3
I.1.2. Adil Yargılamasının Yapılışı ve Bu Yargılamayı Etkileyen Faktörler... ..	5
Statülerin Rolü	6
Anormal Statüler	6
Sosyal Norm	7
Genel Kültürel Temalar-Politik Dini İdeolojiler	7
I.1.3. Adil Dünya İnancının Kökeni ve Gelişimi	7
Geçmiş Deneyimlerden Genelleme	9
Bilgi İşleme Süreci	11
I.1.4. Adil Dünya İnancının İşlevi	11
I.1.5. Adil Dünya İnancının Boyutları	15
Hemen Gerçekleşen Adalet İnancı ve Nihai Adalet İnancı	15
Genel Adil Dünya İnancı ve Bireysel Adil Dünya İnancı	16
I.1.6. Adil Dünya İnancına Yönelik Tehditlerden Korunma	19
Adaletsizlikle Baş Etmek İçin Kullanılan Makul Stratejiler	19
Makul Olmayan Stratejiler-Psikolojik Savunmalar	20

Nihai Stratejiler	21
I.2. Kontrol Odağı	23
I.3. Depresyon	25
Depresyonun Bilişsel Kuramları	25
Beck Depresyon Kuramı	25
Öğrenilmiş Çaresizlik Kuramı	26
Yüklemeler ve Öğrenilmiş Çaresizlik.....	26
Umutsuzluk Kuramı	27
I.4. Adil Dünya İnancı, Kontrol Odağı, Depresyon ve Gelecek Algısı	27
II.Yöntem	33
II.1. Araştırmanın Amacı.....	33
II.2. Varsayımlar	33
II.3. Sınırlılıklar	33
II.4. Tanımlar	34
II.5. Araştırmanın Önemi	35
II.6. Veri Toplama	35
Örnekleme	35
Veri Toplama Araçları	38
İşlem	41
II.7. Verilerin Analizi	42
III.Bulgular	43
III.1. Bireysel Ve Genel Adil Dünya İnancı İle Depresyon, Umutsuzluk ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişkiler.....	43
III.2. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancının Demografik Özelliklerle İlişkisi ...	45
III.3. Depresyon Tanısı Almış ve Almamış Kişilerin Adil Dünya İnançları,	

Umutsuzluk Düzeyleri ve Kontrol Odağı Açısından Karşılaştırılması	46
III.4. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnançlarının Karşılaştırılması	49
IV.Tartışma	55
IV.1. Demografik Özelliklerin Adil Dünya İnancı İle İlişkisi	55
IV.2. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı İle Depresyon, Umutsuzluk ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişkiler	56
IV.3. Depresyon Tanısı Almış ve Almamış Kişilerin Adil Dünya İnançları, Umutsuzluk Düzeyleri ve Kontrol Odağı Açısından Karşılaştırılması	59
IV.4. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnançlarının Karşılaştırılması	61
Sonuç	65
Kaynakça.....	67
Ek 1 Araştırmada Kullanılan Ölçek Setleri.....	75

Tablolar ve Şekiller Çizelgesi

Tablo 1. Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	36
Tablo 2. Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Dağılımı	37
Tablo 3. Katılımcıların Medeni Duruma Göre Dağılımı	37
Tablo 4. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	38
Tablo 5. Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımı	38
Tablo 6. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı, Depresyon, Umutsuzluk ve Kontrol Odağı Arasındaki Korelasyonlar	44
Tablo 7. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancının Demografik Özelliklerle İlişkisi	45
Tablo 8. Depresyon Tanısı Alıp Almama ve Cinsiyete Göre Ölçümlerin Ortalama ve Standart Sapmaları	47
Tablo 9. Depresyonun Adil Dünya İnancı, Umutsuzluk ve Kontrol Odağı Üzerindeki Etkisi İçin Varyans Analizi Sonuçları	48
Tablo 10. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçümlerinin Ortalama ve Standart Sapmaları	50
Tablo 11. Depresyon Tanısı almış ve Almamış Grupların Bireysel ve Genel Adil dünya İnancı Varyans Analizi Sonuçları	51
Tablo 12. Depresyon Tanısı Almamış Grubun Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı Ortalamalarının Karşılaştırıldığı Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	52
Tablo 13. Depresyon Tanısı Almış Grubun Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı Ortalamalarının Karşılaştırıldığı Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları	53
Şekil 1 Depresif Olan ve Olmayanların Bireysel ve Genel Adil Dünya İnançları	54

GİRİŞ

İnsanların çevrelerini nasıl algıladıkları, gözlemledikleri olaylara nasıl anlamlar yükledikleri, olaylardaki sorumluluğu kime nasıl atfettikleri ve bu atfetmenin kendilerini nasıl etkilediği bilim dünyasının uzun süredir cevap bulmaya çalıştığı sorulardır. Adil dünya inancı kuramı da bu sorulara cevap arayan bir kuram olarak sosyal psikoloji literatüründe son kırk yıldır çalışılmaktadır. 1966 yılında Lerner tarafından ortaya atılan kurama göre insanlar genel olarak herkesin aldığını hak ettiğine ve hak ettiğini aldığına inanmaktadır. Kuram, insanların gözlemledikleri olaylardaki adaletsizliği meşrulaştırma eğiliminin fark edilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu nedenle adil dünya inancına ilişkin ilk yirmi yıldaki çalışmalar daha çok adaletsizliği meşrulaştırma ve kurbanı aşağılama eğilimi üzerine yoğunlaşmaktadır. Lerner'in Adil Dünya İnancı Kuramını oluştururken adil dünyaya inanmanın kişinin ruh sağlığını olumlu etkilediğini belirtmesine rağmen adil dünya inancının ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkilerine dair çalışmalar oldukça yenidir.

Bu çalışma temel olarak depresyon ile adil dünya ilişkisini incelemektedir. Özelde ise depresyon tanısı alan ve almayan kişilerin, kişisel ve genel adil dünya inançlarının yanı sıra kontrol odağı ve umutsuzluk düzeyleri de karşılaştırılmıştır. Ayrıca, depresyon tanısı alan ve almayan kişilerin bireysel adil dünya inançlarının genel adil dünya inançlarından anlamlı bir biçimde farklılaşıp farklılaşmadığı sorusuna da yanıt aranmıştır.

Bu yönüyle bu çalışma adil dünya inancının ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkisine yoğunlaşan bir çalışmadır. Adil dünya inancının öznel iyi olmayla ilişkisini inceleyen literatürdeki pek çok çalışmadan farklı olarak bu çalışma adil dünya inancıyla depresyon arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Böylece adil dünya inancının ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkisine farklı bir açıdan bakılmıştır.

Diğer taraftan sosyal psikolojideki birçok olgu gibi adil dünya inancı da batı ülkelerinde formüle edilmiştir. Kuramın Türkiye’de çalışılmasına ise ancak otuz yıl sonra başlanmıştır. Bu nedenle Türkiye’de bu konuda yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Bu çalışma Türkiye’deki adil dünya inancı çalışmalarına ilişkin bilgi birikimine de katkıda bulunacaktır.

Öte yandan Psikoloji literatüründeki diğer konularda olduğu gibi adil dünya inancı çalışmaları da önemli derecede psikoloji öğrencileri ile yapılmıştır. Yaş bakımından genel popülasyondan genç olan öğrencilerin genel popülasyonu temsil etmediği açıktır. Ayrıca psikoloji literatürüyle bir şekilde ilişkisi olan psikoloji öğrencilerinin katılımcı olarak kullanılması da ulaşılan sonuçlar hakkında kuşku uyandırmaktadır. Bu çalışma bahsedilen her iki olumsuzluğu da ortadan kaldırmak için genel popülasyondan örneklem seçilerek yapılmıştır. Genel popülasyondan örneklem seçilmesi çalışmanın genellenebilirliğini de artırmaktadır.

Bu çalışmayı önemli kılan bir diğer özellik ise psikolojinin alt alanları olan sosyal ve klinik psikolojiye ait olguları birlikte ele alarak algılama sürecinin etkisini daha geniş bir perspektiften anlamaya çalışmasıdır. Sosyal psikolojiye ait adil dünya inancı ve kontrol odağı kavramları ile klinik psikolojinin depresyon ve umutsuzluk olgularının birlikte ele alınması bu iki alanın birbirlerini beslemesini sağlayacaktır.

Bu tez kapsamında I. bölümde adil dünya inancı, kontrol odağı, umutsuzluk ve depresyon konularına ilişkin kuramsal çerçeve anlatılmıştır. II. Bölümde çalışmada kullanılan yöntem, III. Bölümde ise araştırmanın bulguları ortaya konmuştur. IV. bölümde elde edilen bulgular kuramsal çerçeve ve literatürdeki diğer bulgular ışığında tartışılmıştır. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I-KURAMSAL ÇERÇEVE VE GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

I.1. Adil Dünya İnancı

I.1.1. Adil Dünya İnancı Nedir?

Evrin teorisi bir türün ayakta kalmasının çevresine uyum sağlamasıyla mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Sosyal bir canlı olan insan ise sadece fiziksel çevreye değil sosyal çevreye de uyum sağlamak zorundadır. İnsanın fiziksel ve sosyal çevreye uyumu ise söz konusu çevreyi nasıl algıladığı, çevresindeki fiziksel ve sosyal olayları nasıl değerlendirdiği, olumlu veya olumsuz olaylara maruz kaldığında ve olumlu ya da olumsuz olaylara maruz kalanı gözlemlediğinde sorumluluğu kime nasıl yüklediğiyle ilişkilidir.

İnsanlar, çevrelerine uyum sağlarken bazı varsayımları rehber edinirler. Bu varsayımlar arasında yer alan çevreyi kontrol edebilme ve çevredeki gelişmeleri tahmin edebilme işlevsel bir içeriğe sahiptir. Bu varsayımlar uzun vadeli planları gerçekleştirmek amacıyla eylemde bulunmak için hayati bir öneme sahiptirler. İnsanlar acı veya korku veren şeylerden kaçınmak, istediklerini elde etmek amacıyla plan yapmak ve bu planlarını uygulamak için nihayetinde isteklerine kavuşmalarını sağlayacak bir sürecin varlığına inanmalıdırlar. Ayrıca kaotik bir çevrede yaşamak kişinin çevreye uyumunda fiziksel ve duygusal sorunlar yaratmaktadır (Lerner, 1980).

Sosyal davranışları anlamaya çalışan birçok çağdaş girişim kaosun uyumu zorlaştırdığını buna karşın düzenliliğin ise uyumu kolaylaştırdığını fark etmiştir. Örneğin Homans (1961, akt. Lerner, 1980) insan davranışları arasında bir düzenlilik olduğunu savunmaktadır. Başka bir deyişle belli sosyal bağlamlarda ortaya çıkan eylemler, daha önce ortaya çıktıklarında pekiştirilmişler ise tekrar edilirler. Ne zaman edimi pekiştireç takip etmezse organizma bazı olumsuz duygusal davranışlar sergiler.

Rokeach (1971) bir bilişin ya da inancın onaylanmamasının olumsuz bir durum ortaya çıkardığını varsaymaktadır. Daha önce onaylanan önemli ve merkezi inançlar daha sonra onaylanmadığında daha büyük duygusal rahatsızlıklar ortaya çıkarmaktadır. Benzer şekilde Festinger'in (1957, akt. Lerner, 1980) bilişsel çelişki kuramına göre; bir kişi etkileri bakımından zıt iki bilişe sahip olduğunda duygusal gerginlik yaşamaktadır. Başka bir deyişle kişinin beklediği durum ile gözlediği durum arasında bir çelişki varsa kişi rahatsızlık duyacak ve bu istenmeyen durumu değiştirmeye güdülenecektir.

Lerner (1965, 1966, 1977, 1980, Lerner ve Miller, 1978) insanların, çevreye uyum sağlamak için rehber edindikleri varsayımlarla ilişkili bir inanca sahip olduğunu ileri süren adil dünya inancı kuramını geliştirmiştir. Gözlemci açısından bir yüklemeye yanlılığı olarak ifade edilen kurama göre insanlar dünyanın adil bir yer olduğuna, herkesin hak ettiğini aldığını ve aldığını hak ettiğine inanmaktadırlar. Çünkü buna motive olmuşlardır. Kurama göre adil dünya inancı insanların fiziksel ve sosyal çevrelerini durağan ve düzenli olarak algılamasına olanak sağlamaktadır. Böylece insanlar uzun süreli planlar yapmak ve bu planlarını gerçekleştirmek için çalışabilmektedirler. Bu inanç olmaksızın insanlar için değil uzun süreli planlar yapmak günlük yaşamlarını devam ettirmek bile zorlaşacaktır.

Lerner (1966) kuramı formüle ederken daha önce sosyal psikoloji literatüründe yer alan kurbanı suçlama ve adaletsizliği meşrulaştırma bulgularından yararlanmıştı. Örneğin, Goffman (1963, akt. Lerner ve Miller, 1978) insanların, diğerleriyle ilgili fiziksel özrü ahlaki yetersizliğin kanıtı olarak görme eğiliminde olduğunu ileri sürmektedir. Myrdal (1944, akt. Lerner ve Miller 1978) ise dezavantajlı grupların kaderlerini hak ettikleri suçlamasıyla dezavantajlı insanların aleyhine olan adaletsizliğin meşrulaştırıldığını iddia etmektedir. Heider (1958, akt. Lerner ve Miller 1978) de insanların elde edilen sonuçlar ile erdem arasında tutarlı bir ilişki kurduğundan bahsetmektedir. Lerner (1965) bir

çekilişte seçkisiz olarak ödül kazanan kişilerin kendilerini, kaybedenlere nazaran daha fazla hak eden olarak değerlendirdiklerini bulmuştur. Bu bulgulardan yola çıkarak adil dünya inancı kuramını geliştiren Lerner (1966) adil dünya inancının temel bir yanılsama olduğunu belirtmektedir. Bu yanılsamanın, yukarıda bahsedilen geleceği tahmin edebilme ve çevreyi kontrol edebilmeyi sağlayıcı özellikleri göz önüne alındığında devam etmesi kişinin çevreye uyumu açısından oldukça önemlidir. Aksi takdirde insanın plan yapma ve bu planları gerçekleştirme imkânsız hale gelecek, günlük işlerini devam ettirmesi zorlaşacak ve çevreye uyum sağlayamayacaktır. Lerner (1978) araştırmacıların fark ettiği adaletsizliği meşrulaştırma ve kurbanı suçlama eğilimlerini adil dünya inancını devam ettirme çabası olarak görmektedir. Bahsedilen bu iki eğilim adil dünya inancı kuramında merkezi bir konuma sahiptir. Bunun için kuramla ilgili ilk araştırmalar öncelikle inancın kurbanı suçlama eğilimi üzerinde yoğunlaşmıştır.

I.1.2 “Adil” Yargılamasının Yapılışı ve Bu Yargılamayı Etkileyen Faktörler

Adil dünya, insanların hak ettiklerini aldıkları dünyadır. Hak etme yargılaması kişiye alma hakkı verilen sonuç üzerine temellenmektedir. Eğer P kişisi X’i elde etmek için uygun ön koşulları karşılamışsa P, X sonucunu hak etmiştir. Bu aynı zamanda P’nin X’i istediği anlamına da gelmektedir. Eğer P X’i alamazsa veya X’den daha az değerli bir şey alırsa, P hak ettiği her şeyi almamış olur. Buradaki sonuçlar olumlu olabildiği gibi olumsuz da olabilir. P istenmeyen Y’den kaçınmak için uygun önkoşulları karşılamıştır. Uygun önkoşullar çoğunlukla toplum tarafından belirlenmiştir. Toplumda, kişilerin Y’den kaçınmak veya X’i elde etmek için ne yapmaları gerektiği konusunda kurallar vardır. Eğer özel kurallar yoksa kültürün genel kuralları işlemektedir (Lerner, 1980).

Bazı toplumlarda hakkı verme ve hak etme konusunda iki genel ilke vardır; kişinin davranışı ve kişinin özellikleri. Belirli eylemler bazı olumsuz sonuçlar için uygun

önkoşullar olarak görülmektedir. Aynı şekilde, sadece topluma üye olma da dahil belirli özellikler kişilere belirli istenen sonuçları elde etme hakkı kazandırır. Kibar, arkadaşça, zeki, yakışıklı, enerjik gibi bazı nitelikler üstün olmayı ima etmekte ve belirli istenen durumlara hak kazandırmaktadır. Tersine bunları karşılamama veya bunları ihlal etme, olumsuz olaylar, ızdırap veya yoksunluk için yeterli ön koşullar olarak görülmektedir (Lerner, 1980). Modern toplumlarda hak kazanma karmaşık ve ilginç şekillerde belirlenmekle beraber bunlar çeşitli sosyal bağlamlarda görülen bu iki genel hak kazanma şekillerinin ayrıntılandırılmış halleridir.

Statülerin rolü

Varolan her sosyal birimde yaygın olarak kabul edilen kurallar ve normlar söz konusu birimde işgal edilen statüler veya pozisyonlar için uygun beklentileri tanımlamaktadır. Bu beklentiler toplumdaki katılımcıların ilişkilerinin ana hatlarını çizen emirler, yasaklar, görevler ve imtiyazları içermektedir. Statüler bu beklentilerin kimin neyi hak ettiği konusunda belirleyici olarak hak etme yargılamasını etkilemektedir (Lerner, 1980).

Anormal statüler

Lerner (1980) anormal statüleri kurumsallaşmış, özel hakların olmayışını veya az oluşunu ima eden özel statüler olarak görmektedir. Anormal statüdeki insanlar genellikle olumsuz olarak algılanırlar. Azınlık grupları bu kategoridedir. Azınlık gruplara ilişkin olumsuz kalıp yargılar azınlık grup üyelerini kişisel değerleri az, topluma zarar veren, toplum normlarını ihlal eden bireyler olarak değerlendirmeye yol açmaktadır. Genellikle azınlık grup üyeleri geçmişte veya gelecekte toplum karşıtı suçlar için cezalandırılmaktadır. Topluma göre Siyahlar, Yahudiler, çirkinler, özürlüler, akıl hastaları,

suçlular, kadınlar potansiyel olarak tehlikeli, alt statüde ve istenmeyen olarak daha azını hak etmektedirler, gerçekte her zaman cezayı hak etmektedirler (Lerner, 1980).

Sosyal norm

Lerner'ın (1980) neyin adil neyin adil olmadığı yargılamasını etkilediğini ileri sürdüğü bir diğer etken de sosyal normlardır. Sosyal normlar iç grup-dış grup kavramıyla ilgilidir. İç grup-dış grup kavramı ise insanları kendisine benzeyen veya benzemeyen olarak kodlamadır. Bu kodlamanın sonucu, benzerliğin üstünlüğü, daha değerliliği ima eden kurallarının genellenmesidir. Bu da kişiyi “biz onlardan daha fazlasını hak ederiz” sonucuna götürmektedir (Lerner, 1980).

Genel kültürel temalar-politik dini ideolojiler.

Batı toplumlarında aynı politik birimde bile kimin kimden neyi daha fazla hak ettiğini belirleyen kurallar konusunda birbiriyle çelişen ideolojiler vardır. Sol politik kanatta yer alanlar eşitlik ve kol gücünün bir şeyi hak etmek için temel ölçüt olduğunu savunurken sağ kanatta yer alanlar rekabetçi girişimin, bireyselliğin ve zekânın temel ölçüt olduğunu savunmaktadır (Lerner, 1980).

I.1.3.Adil Dünya İnancının Kökeni ve Gelişimi

Lerner'e (1980) göre Piaget'nin hemen gelen adalet (immanent justice) kavramı, çocuklarda görülen ve hatanın derhal kendi cezasını, doğrunun da kendi ödülünü getireceği inancı, adil dünya inancının kökenidir. Ancak çocuklar sadece ebeveynlerinin kötülüğü cezalandıracağını düşünmemektedirler aynı zamanda doğadaki bir güce aynı cezalar ve ödüller için atıfta bulunmaktadırlar. Piaget (1932, akt., Dalbert ve Stoeber, 2006) çocuklardaki bu hemen gelen adalet inancının yedi veya sekiz yaşlarına kadar devam ettiğini belirtmektedir.

Jose'ye (1990, akt. Dalbert ve Stoeber, 2006) göre daha büyük çocuklar, bilişsel gelişimin sonucu olarak tesadüfî olayların farkına varabilmektedir. Lerner (1980), çocukların zamanla, erişkinlerin güçlerinin her şeye yetmediğinin, ve alim olmadıklarının farkına vardıklarını belirtmektedir. Başka deneyimler de çocuklara yaşadığımız dünyanın adil olmadığı konusunda yeterli deliller sağlar ve yaşadığımız dünyada, iyi veya kötü olmasına bakmaksızın doğal bir gücün olayların oluşumuna neden olduğunu öğrenirler (Lerner, 1980). Dalbert ve Stoeber (2006) geç çocuklukta gelişen ve tesadüfî olayları ayırt edebilen bilişsel yeteneğin eşlik ettiği insanların genelde kaderlerini hak ettiği şeklindeki adil dünya inancını daha olgunlaşmış hemen adalet inancı olarak yorumlamaktadır.

Dalbert ve Salay (2004, akt. Dalbert ve Stoeber, 2006) ergenlikle beraber iki farklı adil dünya inancı olan kişisel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı arasındaki ayırımında gözlenebildiğini belirtmektedirler. Lerner (1980) ise yetişkinlikle beraber insanların eylemlerinin tarafsız ceza ve ödüllerin nesnesi olduğu düşüncesinin ve hemen gelen adalet inancının terk edildiğini söylemektedir. Çünkü tahmin edilemeyen ve kontrol edilemeyen şans, kader, kaza gibi kırılmalar herkesin hayatında önemli bir yere sahiptirler. Bu kırılmalar hemen gelen adalet inancının terk edilmesini sağlar (Lerner, 1980).

Bilişsel bilgi işleme sürecinin bir sonucu olarak deneyimler de adil dünya inancını etkilemektedir. Herhangi bir yeni bilgi parçası, kişinin inançlar sisteminin dayanağı olan mevcut bilişsel kalıpları içinde kodlanır ve asimile edilir. Fakat bu süreç mekanik bir bilgi aktarma sürecinden çok karşılıklı etkileşim sürecidir (Lerner, 1980). Bir başka ifadeyle dışardan alınan bilgi eğer inançlar sistemine uymuyorsa veya uydurulamıyorsa inançlar sistemi değiştirilerek bu bilgi alınır. Tesadüfî olaylar, insan hayatında gerçekleşen kırılmalar hemen gelen adalet inanç sistemine uydurulmadığından bu inanç sistemi değişir. Furnham ve Procter (1989) daha fazla adaletsizlikle karşı karşıya

kalanların daha düşük adil dünya inancına sahip olacağını ileri sürmektedir. Bu iddia deneyimlerin bir sonucu olarak düşünülebilir.

Dışarıdaki gerçekliğe yönelik tepkiler açısından bakıldığında bir uça gerçekliğe çok az tekabül eden öznel tepkiler varken diğer uça ise gerçekçi nesnel tepkiler vardır. Dışarıda acı çeken ve bunu hak etmeyen bir kurbanı tanık olduğumuzda nesnel olarak bu kurban bizi aldatan veya tembel biri olmamasına rağmen bu kurbanı fark eden insanlar, kurbanın karakteri de dahil olmak üzere gerçekleşen olayın bazı özelliklerini yeniden anlamlandırır. Örneğin, kurbanın davranışlarıyla olaydan sorumlu olduğu veya karakterinin yaşadığı sıkıntıya yol açtığı gibi bazı yeniden anlamlandırmalar aracılığıyla öznel tepkide bulunurlar. Böylece kurbanın yaşadığı acıyı hak ettiği ve yardımı hak etmediği düşünülür (Lerner, 1980). Bu durum kurbanı aşağılama olarak adlandırılmaktadır. Adil dünya inancı kuramında önemli bir yere sahip olan kurbanı aşağılama eğilimini açıklayan mekanizmalar ise geçmiş deneyimlerden genelleme yapma ve zihinsel bilgi işleme sürecidir.

Geçmiş Deneyimlerden Genelleme

Geçmiş deneyimlerden genelleme yapma geçmişteki deneyimlerimizden elde ettiğimiz genel bilgiyi kullanarak o anda tanık olduğumuz özel olayda sonuçtan nedene varmamız sürecidir. Bu süreçte kişisel gözlemlerimiz, kültürümüzde var olan bilgi ve erdem hikayeleri ve kitle iletişim araçları rol oynamaktadır (Lerner, 1980).

Kişisel gözlem: Hiç kimse her şeyi göremez, verilen olayla ilgili her şeyi bilemez. Kişi, olan veya olmakta olan hakkında en azından kabul edilebilir kodlamayı genellemek için önemli ipuçlarını ve ayırıcı uyarımları öğrenir. Eğer geçmişte dikkatsiz, yetersiz, toplum normlarınınca yasaklanmış eylemlerde bulunan kişiler hayal kırıklığına uğramış, acı çekmiş ise bu iki durum arasında bir bağ kurarız ve acı çeken, aç kalan,

reddedilen birinin yetersiz olduğunu, dikkatsiz davrandığını veya toplum normlarını çiğnediğini düşünürüz. Gözlemci bazı önemli sonuçları algılamakta daha önceden öğrendiği koşulları dikkate alır. İzdırap çeken kişinin insanlığın ve doğanın yasalarını ihlal ettiği için ızdırap çektiği sonucuna varır.

Kültürel bilgi ve erdem hikâyeleri: Her ne kadar kişi adaletsizliğin doğrudan deneyimine sahip ise de kültürde dünyanın adil bir yer olduğunu vurgulayan önemli kaynaklar vardır. Batı dinlerine göre, diğerlerine zarar verenler acı çekmeyi hak eder. Ancak nihai adalet gelecek dünyada yerini bulacaktır. Dini kitaplar doğruluğun zafere ulaşacağına ve günahkârın cezalandırılacağına dair bir çok örnek içermektedir. Hıristiyan reformunun dünya görüşü için yarattığı bir temel olan Protestan çalışma etiği modern batı kültürüne de geçmiştir. Buna göre finansal veya diğer başarılar kurtuluşun bir belirtisidir ve bu kurtuluş Hıristiyan çaba ve özveri faziletinin doğrudan sonucudur (Lerner, 1980).

Rubin ve Peplau (1973) yaptıkları çalışmada adil dünya inancının tanrıya inanma, kiliseye gitme ve kendini dindar olarak tanımlama ile pozitif ve anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu bulmuştur. Benzer bir ilişki Lerner (1978, akt., Benson, 1992) tarafından da bulunmuştur. Ancak yapılan başka çalışmalar farklı sonuçlara ulaşmışlardır. Örneğin, Finamore ve Carlson (1987, akt., Benson, 1992), Benson (1992), Sorrentino ve Hardy (1973) anılan bu ilişkiyi bulamamışlardır. Benson'a (1992) göre bu çelişkili durum çalışmalarda katılımcı olarak sadece öğrencilerin yer almasından ve öğrencilerin de topluma nazaran daha az dini yönelimli olmasından kaynaklanabileceği gibi dinin adil dünya inancıyla değil de sadece adil dünya inancının bir boyutuyla ilişkili olmasından da kaynaklanabilir.

Kültür de aynı şekilde çabanın ödüllendirileceği, tembelliğin ise cezalandırılacağı yönündeki bilgiyi desteklemektedir. Evde ve okulda çocuklarımıza

anlattığımız erdem hikâyeleri aynı tema üzerinde çeşitlenmektedir. Örneğin, ağustos böceği ve karınca hikâyesinde çalışan karınca ödüllendirilirken, tembel ağustos böceği cezalandırılmaktadır. Çocukların açlık, soğukluk veya acı içindeki insanların ağustos böceği gibi tembellik yaptıkları için bu durumda olduğunu, zengin ve mutlu insanların ise karınca gibi çalıştığı için bu durumda olmadığını düşünmeleri oldukça olasıdır (Lerner, 1980).

Kitle iletişim araçları da aynı erdem hikâyelerini küçük değişikliklerle yeniden üretirler. Kahramanlar erdemli ve güzeldir. Kötü şeytan, tembel ve genellikle çirkindir. Tanrı şeytana karşı zafer elde eder, kötüler cezalarını bulurlar (Lerner, 1980).

Bilgi İşleme Süreci

Zihnimiz olumlu olayları, eylemleri ve özellikleri aynı kategoride toplama olumsuz olayları da farklı bir kategoride toplama eğilimine sahiptir. Sonuç olarak iyiliğin, mutluluğun, başarının, güzelliğin ve erdemın kendi içinde ilişkili; sefaletin, çirkinliğin, günahın, adiliğin ve acının da kendi içinde ilişkili olduğuna inanma eğilimindeyiz. Söz konusu eğilim deneyimlerden ya da erdem gibi kültürel öğelerden değil daha çok beynimizin işleyişinden ve bu işleyişle ilgili olarak bilişsel öğeler arasında denge kurma ihtiyacımızdan kaynaklanmaktadır (Lerner, 1980).

I.1.4. Adil Dünya İnancının İşlevi

Hafer'e (2000) göre adil dünya inancının temel işlevlerinden biri uzun vadeli amaçlar için yatırım yapmayı teşvik etmesidir. Adil dünya inancı insanlara bu yatırımlarının adil bir şekilde ödüllendirileceği güvencesi yaratarak bu işlevini yerine getirir. Bu hipotezin iki varsayımı vardır: a)uzun vadeli amaçlar için yatırım yapmak insan

ilişkilerinde hayati bir öneme sahiptir, b) insanlar, bu amaçla uğraşırken adaletle ilgilenirler.

Hazzı ertelemeyi araştıran Mischel, Shoda ve Peake (1988) uzun vadeli amaçlar için hazdan vazgeçme yeteneğinin sosyal ve bilişsel gelişimi yansıttığını tartışmaktadırlar. Ayrıca Funder, Block ve Block (1983) hazzı ertelemenin toplumsal bir varlık olan insanın gelişimi için anahtar yetenek olduğunu söylemektedir. Hazzı erteleme uzun süreli amaçlar için yatırım yapmanın bir şekli olarak düşünülebilir. Holmes (1981) uzun vadeli ödüller için yatırım yapmanın sadece iyi işlevselliği ve kararlı kişiliği oluşturmadığını aynı zamanda kişiler arası ilişkilerde de kararlılığı yarattığını belirtmektedir. Braban ve Lerner (1974), Long ve Lerner (1974) hazzı daha fazla ertelemeyi başaran çocukların daha çok adalet sorunuyla ilgilendiklerini bulmuşlardır.

Hafer (2000) genel adil dünya inancı ölçeğini kullandığı çalışmasında potansiyel olarak adil dünya inancının tehdit edildiği koşullar altında uzun vadeli yatırımlar düşünenlerin düşünmeyenlere nazaran adil dünya inancını anlamlı bir şekilde daha fazla korumaya çalıştıklarını bulmuştur. Aynı çalışmada uzun süreli yatırımlara odaklanmanın güçlü adil dünya inancıyla ilişkili olduğu bulunmuştur.

Dalbert (2002) adil dünyaya inananların diğerlerinin kendilerine adil davranacağı konusunda kendilerini güvende hissettikleri için diğerlerinin talepleri karşısında daha az stres ve tehdit hissedeceklerini ileri sürmektedir. Başka bir deyişle adil dünya inancı diğer insanların talepleri karşısında kişinin daha az strese girmesi ve daha az tehdit algılaması işlevi görmektedir.

Tomaka ve Blaskovich (1994) adil dünya inancının, stres ve baş etme süreci üzerindeki etkisine bakmışlardır. Söz konusu çalışmada stres ve baş etme süreci; bilişsel değer biçmeyi, öznel tepkileri, otomatik tepkileri ve baş etme tepkilerini içermektedir.

Rubin ve Peplau'nun (1975) adil dünya inancı ölçeğini kullandıkları çalışmalarında katılımcılardan matematiksel bir işlem yapmalarını istemişlerdir. Bilişsel değer biçmeyle ilgili olarak yüksek adil dünya inancına sahip olanlar düşük adil dünya inancına sahip olanlara nazaran verilecek aritmetik sorularını daha çok mücadele edilecek bir durum olarak değerlendirmişlerdir. Sorular verildikten sonraki stres tepkileri de sorular verilmeden önceki stres tepkileriyle tutarlıdır. Yüksek adil dünya inancına sahip olanlar daha az stres ifade etmişlerdir. Soruları çözme anında da yüksek adil dünya inancına sahip olanların kalp atışlarında artış ve periferal damarlarında direncin azaldığı gözlenmiştir. Ayrıca yüksek adil dünya inancına sahip olanların performansları düşük adil dünya inancına sahip olanlara nazaran anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Dalbert (2002), yüksek adil dünya inancına sahip kişilerden, matematiksel işlemler yapmaları istendiğinde daha az stres tepkileri göstermelerini ve daha iyi performans sergilemelerini, bu kişilerin kendilerine adil davranılacağı konusunda güvende hissetmeleriniyle ilişkilendirmiştir.

Hafer (2002) ayrıca adil dünya inancının mevcut kaynakları koruma işlevi görebileceğini ve bunun da araştırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Literatürde doğrudan olarak adil dünya inancının var olan kaynakların korunması üzerindeki etkisini inceleyen bir araştırma bulunmamakla birlikte, Lazarus ve Folkman'nın (1984) çalışmaları ile Tomaka ve diğerlerinin (1993) çalışmaları ve Tomaka ve Bloskovich'in (1994) çalışmalarını birlikte değerlendirdiğimizde bu sorunun cevabı için fikir edinebiliriz. Lazarus ve Folkman'ın (1984) Transaksiyonel Stresle Başa Çıkma Kuramına göre bilişsel değerlendirmenin birincil değerlendirme ve ikincil değerlendirme olmak üzere iki büyük ögesi vardır. Birincil değerlendirmede kişi stres veya tehlike yaratan durumun kendisi için ne kadar tehlikeli ve riskli olduğunu değerlendirir. İkincil değerlendirmede ise kişi bu tehlike durumuyla baş edebilmek için sahip olduğu kişisel ve sosyal kaynakları

değerlendirir. Ayrıca sonuç bakımından da bilişsel değerlendirmenin kayıp değerlendirmesi, tehdit değerlendirmesi ve mücadele değerlendirmesi olmak üzere üçe ayrılabilceğini savunmaktadır. Kayıp değerlendirme stres yaratıcı olay ortadan kalktıktan sonra yapılan değerlendirmedir. Tehdit ve mücadele değerlendirmesi olaydan önce gerçekleşmektedir. Tehdit değerlendirmesinde kişi olayın tehlike derecesini kaynaklarının yeterliliğinden daha yüksek bulmaktadır. Mücadele değerlendirmesinde ise kişi sahip olduğu kaynakların (beceri, bilgi, zekâ, para vs) stres yaratan olayla baş edecek kapasitede olduğunu düşünmektedir. Tomaka ve diğerlerinin (1993) yaptığı çalışmada katılımcılara matematik sorusu sorularak stres düzeyleri ölçülmüştür. Tehdit değerlendirmesi yapanların mücadele değerlendirmesi yapanlara oranla matematiksel işlemlerle uğraşırken daha fazla stres yaşadığı bulunmuştur.

Tomaka ve Bloskovich'in (1994) tehdit ve mücadele değerlendirmesinin adil dünya inancı açısından farklılaşp farklılaşmadığını araştırdıkları çalışmada yüksek adil dünya inancına sahip kişilerin kendilerine sorulan matematik problemlerini daha çok mücadele edilecek bir durum olarak değerlendirdikleri, düşük adil dünya inancına sahip kişilerin ise durumu daha çok tehdit olarak algıladıkları bulunmuştur. Yazarlar burada mücadele değerlendirmesinin enerjii harekete geçirerek baş etme kapasitesini artırdığını buna karşı tehdit değerlendirmesinin ise var olan kaynakları koruma çabası içerisinde olduğunu belirtmektedir. Bu üç çalışmaya göre adil dünya inancı varolan kaynakları korumayla ilişkili olmaktan çok mevcut kaynakların daha etkili kullanmayla ilişkili gibi görünmektedir. Hafer'in (2002) önerdiği mevcut kaynakları koruma işlevi doğru görünmemektedir.

I.1.5. Adil Dünya İnancının Boyutları

Hemen Gerçekleşen Adalet İnancı ve Nihai Adalet İnancı

Şu anda gerçekleşen olayı adil algılama eğilimi Piaget'in 1932 yılında çocuklarla yaptığı çalışmalarda gözlemlediği, ödül ya da bedeli bir önceki olaya atfetme olgusuyla ilgilidir. Bu hemen gerçekleşen adalet inancı (immanent justice) olarak adlandırılmaktadır. Meydana gelen adaletsizliklerin gelecekteki olaylarla ortadan kalkacağına inanma eğilimi ise bazı dini doktrinlerle ilgilidir. Bu durum da nihai adalet inancı (ultimate justice) olarak adlandırılmaktadır (Maes, 1998).

Buradaki her iki adil dünya inancı da adaletsizliğin devamına olanak sağlamaktadır. Çünkü ilk durumda olay adil olarak değerlendirilirken ikinci durumda adaletsizliğin zaman içinde veya öteki dünyada ortadan kalkacağı varsayılmaktadır. Fakat hemen gerçekleşen adalet inancı katılımcıyı kurbanı kınamaya zorlamaktadır. Zıt bir şekilde nihai adalet inancı katılımcının kurbanın gelecekte ödül alacağını düşünmesine izin vermektedir. Hemen gerçekleşen adalet inancı daha çok geçmiş üzerine yoğunlaşırken nihai adalet inancı daha çok gelecek üzerinde yoğunlaşmaktadır (Maes, 1998). Nihai adalet inancı genel adil dünya inancıyla yüksek korelasyona sahiptir. Kurbanın olumlu değerlendirilmesi ile nihai adalet inancı pozitif bir korelasyona sahipken, aynı değişken hemen gelen adalet inancı ile negatif bir korelasyona sahiptir (Maes, 1998).

Sorumluluk yükleme açısından farklılaşma

Nihai adalet inancına sahip olanlar ile hemen gelen adalet inancına sahip olanlar adaletsizliğe maruz kalan kurbanlara sorumluluk yükleme açısından da farklılaşmaktadırlar. Kanseri hastalarıyla yapılan çalışmalarda nihai adalet inancına sahip olanlar, hemen gelen adalet inancına sahip olanlara nazaran kanser hastalarına kanserden ötürü daha az sorumluluk yüklemektedirler. Nihai adalet inancına sahip olanlar kanserin

sorumluluğunu daha çok tanrıya veya kadere yükleme eğilimindedirler. Hem hemen gelen adalet inancına sahip olanlar hem de nihai adalet inancına sahip olanlar kurbanı suçlama eğilimindedirler fakat ilk guruptaki suçlama anlamlı bir şekilde yüksektir (Maes, 1998).

Hemen gelen adalet inancı mevcut durumun değişimine, uyuma engel olurken nihai adalet inancı tersi bir performans sergilemektedir. Kanser tedavinin yakın zamanda bulunabileceği umudu konusunda da her iki inanç farklılaşmaktadır. Nihai adalet inancına sahip olanlar daha umutlu iken hemen gelen adalet inancına sahip olanlar buna daha az inanmaktadırlar (Maes, 1998).

Dalbert ve Stoeber (2006) bu iki farklı adil dünya inancının gelişim aşamalarında ortaya çıktığını öne sürerken Maes (1998) bu ayrımın yetişkinlerde de gözlemlendiğini ileri sürmektedir. Furnham (2003) adil dünya inancı literatüründeki genel eğilimin Maes'in (1998) ayrımını kullanmadığını ifade etmektedir.

Genel Adil Dünya İnancı ve Kişisel Adil Dünya İnancı

Adil dünya inancı kavramı ortaya atıldıktan sonraki ilk on yılda daha çok deneysel olarak laboratuarda çalışılmıştır. Rubin ve Peplau'nun 1973'te geliştirdikleri ve 1975'te gözden geçirdikleri adil dünya inancı ölçeği kavramın araştırılmasına yeni bir boyut katmıştır. Bu ölçekten sonra kavramın diğer psikolojik kavramlarla ilişkisine dair araştırmalar artmıştır. Aynı zamanda geliştirilen ölçek de tekrar tekrar incelenmiştir. Ölçek üzerinde yapılan çalışmalarda ölçeğin boyutları konusundaki bulgular tutarlı değildir. Örneğin, Ahmed ve Stewart (1985) uyguladıkları faktör analizi sonucunda ölçeğin iki faktörden oluştuğunu bulurken başka bazı çalışmalarda ölçeğin çok faktörlü olduğu bulunmuştur (Ambrosio ve Sheehan, 1990; Whatley, 1993). Ölçekle ilgili bu empirik bulguların tutarsızlığı araştırmacıları kuramsal yolla boyutları bulmaya itmiştir.

Furnham ve Procter (1988, akt. Furnham ve Procter, 1989), Paulhus'un (1983) algılanan kontroldeki kişisel farklılıklar için önerdiği kişisel kontrol, kişiler arası kontrol ve sosyo-politik kontrol modelini adil dünya inancına uyarlamışlardır. Böylece kişilerin, tıpkı kontrol odağı gibi, dünyanın bir alanda adil olduğunu ama başka bir alanda adil olmadığını düşünmelerinin olası olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin, insanların kişisel alanda dünyanın adil olduğunu ama sosyo politik alanda adil olmadığını düşünmeleri tutarsızlık değildir.

Furnham ve Procter'in (1989) bu modelini kullanan Lipkus, Dalbert ve Siegler (1996) kendi için (kişisel) adil dünya inancı ve öteki için (genel) adil dünya inancı ayırımını yapmışlardır. Kişisel adil dünya inancı bir kişinin yaşamındaki olayların adil olup olmadığıyla ilgili iken genel adil dünya inancı temelde dünyanın adil bir yer olduğuna inanıp inanmamayla ilgilidir (Dalbert ve Stoeber, 2006). Literatür incelendiğinde bu ayırım için yeterince teorik ve empirik bulgunun olduğu görülmektedir. Görgül çalışmalar insanların; kendi için ve diğerleri için neyin adil neyin adil olmadığı yargılamalarını farklı şekillerde yaptığını (Messick, Bloom, Boldizar ve Samuelson, 1985), kendi için hoşnut olduğu bir sonucu adil olarak değerlendirirken diğerleri için adaletsiz olarak değerlendirebildiğini (Messick ve Sentis, 1983, akt. Lipkus, Dalbert ve Siegler, 1996) ve nesnel bir biçimde dezavantajlı olan grupların dezavantajlarını inkâr ettiğini (Crosby, 1984) göstermiştir. Başka bir deyişle insanların adalet ve adaletsizlik algısı asimetriktir.

Diğer taraftan insanlar bir sonucun adil olup olmadığını değerlendirirken diğerlerini kıstas olarak kullanmaktadırlar (Adams, 1965, Deutsch, 1975, Messick ve Cook, 1983 akt Lipkus, Dalbert ve Siegler 1996). Lipkus, Dalbert ve Siegler (1996) bu durumu söz konusu ayırım için bir başka kanıt olarak görmektedirler. Ayrıca Hafer ve Olson (1993), Rubin ve Peplau'nun (1975) ölçeğini kullandıkları çalışmalarında adil dünya inancının kişisel memnuniyetsizlikle ilişkili olmadığını ama grup memnuniyetsizliğiyle

negatif ilişki içinde olduğunu bulmuşlardır. Araştırmacılar bu durumu ölçeğin kişisel memnuniyetsizlik yönüne yeterince duyarlı olmayışıyla açıklamaktadırlar. Lipkus, Dalbert ve Siegler (1996) bu bulgudan ötekinin ihtiyaçları ile kendi ihtiyaçlarının farklı olduğu sonucuna varmaktadırlar. Adil dünya inancının kişisel ve genel adil dünya inancı olarak ayrılması için en önemli destek ise kuramın kendisindedir. Lerner (1980) insanların iki ayrı dünyanın varlığına inandığını; bunlardan kişinin kendisinin yaşadığı dünyanın adil olduğuna, diğer dünyanın ise adil olmadığına inandığını belirtmektedir.

Farklı kültürlerde yapılan farklı çalışmalar bu ayrımın görgül olarak da geçerli olduğunu göstermektedir. Begue ve Bastonus (2003) Fransız örneğinde yaptıkları çalışmada ölçeğin genel ve kişisel adil dünya inancı olmak üzere iki boyut içerdiğini bulmuşlardır. Dalbert (1999) Almanya örneğinde yaptığı çalışmada Lipkus, Dalbert ve Siegler'in (1996) ayrımını ve ölçeğini temel alarak yeni bir kişisel adil dünya ölçeği geliştirmiştir. Genel adil dünya inancını ise yine Dalbert'in (1999) geliştirdiği genel adil dünya inancı ölçeği ile değerlendirmiştir. Faktör analizi sonucunda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu bulunmuştur.

Adil dünya inancında genel ve kişisel ayrımı temelinde yapılan çalışmalar Lerner'in (1980) kişinin kendisinin yaşadığı dünyanın adil ama diğerlerinin yaşadığı dünyanın adil olmadığı yönündeki kuramsal yaklaşımını doğrular niteliktedir. Lipkus, Dalbert ve Siegler'in (1996) çalışmasında katılımcılar dünyayı diğerleri için adil olmasına nazaran kendileri için daha adil algılamışlardır. Dalbert (1999) kişisel adil dünya inancının genel adil dünya inancından anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu bulmuştur. Begue ve Bastonus (2003) da Fransız örneğinde aynı sonuca ulaşmışlardır. Bu durum sosyal karşılaştırma kuramıyla da paraleldir. Festinger'in (1954, akt Freedman ve diğerleri, 1993) Sosyal karşılaştırma kuramına göre insanlar, nesnel ölçütler bulunmadığı durumlarda

kendilerini başkalarıyla karşılaştırarak değerlendirirler. Aşağıya doğru sosyal karşılaştırma yapan insanlar kendilerini daha iyi hissetmektedir (Wood ve Taylor, 1991; Gibbons, 1999, akt. Bilgin 2000). Başka bir deyişle kişi kendisini daha kötü veya başarısız kişilerle karşılaştırdığında durumunu daha iyi değerlendirmekte ve kendini iyi hissetmektedir. Sosyal karşılaştırma kuramı ve adil dünya inancı kuramı birlikte düşünüldüğünde; adil dünya inancı kuramına göre kişi kendi yaşadığı olayları genelle karşılaştırmakta ve kendi yaşadığı olayları daha adil değerlendirerek kendini iyi hissetmekteyken sosyal karşılaştırma kuramına göre ise kişi kendini diğerleriyle karşılaştırırken daha çok kendisinden daha kötü veya başarısız durumda olanlarla karşılaştırarak daha iyi hissetmektedir.

I.1.6. Adil Dünya İnancına Yönelik Tehditlerden Korunma

İnsanlar adaletsiz olaylara tanık olduklarında gerginlik, stres, öfke gibi olumsuz duygular yaşarlar. Bunun sebebi adaletsiz olayın adil dünya inancını tehdit etmesi ve yukarda bahsedilen adil dünya inancının işlevselliğinin kalmamasıdır. Bundan ötürü adil dünya inancı tehdit edildiğinde insanlar bu inancı korumak için çeşitli stratejiler geliştirirler. Lerner (1980) bu stratejileri makul stratejiler, makul olmayan stratejiler ve nihai stratejiler olmak üzere üç kategoride incelemektedir.

Adaletsizlikle başetmek için kullanılan makul stratejiler

Makul stratejiler, adaletsizlik gerçekleşmeden önlem almaya ve gerçekleşikten sonra ise adaletsizliğin yarattığı olumsuzlukları ortadan kaldırmaya veya makul nedenlerle adaletsizliğe müdahale etmemeye yönelik stratejilerdir.

Önleme ve onarım: işsizlere yardım, bağımlı çocuklara yardım, hayvanları işkenceden koruma dernekleri, acil servisler, mahkemeler, sosyal güvenlik sistemleri gibi

sosyal kurumlar yoksulluğun ve ızdırabın etkisini azaltmak veya bunları önlemek için tasarlanmıştır. Toplum bu tip kurumlara birçok kaynak ayırmıştır. Bireyler de sadece vergi vererek değil aynı zamanda dezavantajlı toplum üyelerine doğrudan yardım ederek buna katkıda bulunurlar (Lerner, 1980).

Kişinin sınırlılıklarını kabul etmesi: her hangi bir kişinin kaynaklarının sınırlı olduğu aşikardır. Kişi önceliklerini ve sınırlılıklarını; kendi kaynaklarının etkinliğini, kurbanla olan ilişkisinin doğasını, kurbanı yardım ettiğinde ödeyebileceği bedeli veya alacağı potansiyel riskleri dikkate alarak oluşturur (Lerner, 1980).

Makul olmayan stratejiler-psikolojik savunmalar

Makul olmayan stratejiler doğrudan sorunun merkezine yönelirler ve olayı değiştirerek veya yeniden tanımlayarak basitçe adaletsizliği ortadan kaldırırlar. Bu stratejiler inkâr-geri çekilme ve olayı yeniden yorumlamadır (Lerner, 1980).

Inkâr-geri çekilme: ilkel bir araç olmakla birlikte işe yaramaktadır. Yapılması gereken tek şey maruz kalınan bilgiyi seçici bir şekilde algılamaktır. Gerçeği doğrudan çarpıtmadığı için kolay kullanılabilir bir yöntemdir. Bu strateji adaletsizliğin yaşandığı mekânlardan uzak durmayı, tesadüfen adaletsizlikle karşılaşmışsa mekânı terk etmeyi içermektedir (Lerner, 1980).

Olayı yeniden yorumlama: Lerner'e (1980) göre adaletsizliği yeniden yorumlamanın en az üç yolu vardır, böylece adaletsizlik ortadan kaybolur ve artık üzülmeye gerek kalmaz. Bunlardan bir tanesi sonucu yeniden yorumlamaktır. ızdırıp çekmenin kurban için daha sonra iyi olacağı ve kurbanın daha iyi bir insan olacağını düşünülmesi buna örnektir. Bazı dini inanç sistemleri fazileti acı çekmede görürler ve sonraki yaşamda acı çeken kişinin ödüllendirileceğini garanti etmektedirler. Adaletsizliği yeniden yorumlamanın ikinci yolu ise sebebi (davranışı) yeniden yorumlamaktır. Kurbanın

daha önce yaptığı veya yapmakta başarısız olduğu bir şeyin buna sebep olduğu düşünülerek sebep yeniden yorumlanır. Son olarak kişi kurbanın karakterini yeniden yorumlayabilir. Toplumdaki bazı alt kültüre mensup üyelerin içinde buldukları olumsuz durumu hak ettikleri düşünülür böylece tanık olunan durum adaletsiz olmaktan çıkar ve olası stresten de kaçınılmış olur (Lerner, 1980).

Lerner ve Simmons (1966) yaptıkları bir deneyde; ikisinde gözlemcilerin müdahale şansının bulunduğu altı koşullu bir durum yarattıktan sonra gözlemcilerin masum kurbanı nasıl değerlendirdiklerini ölçmüşlerdir. Deney sonucunda gözlemcilerin fırsatı olduğunda kurbanı yardım etmeyi seçtiğini ve başarılı olduklarında ise kurbanı daha nötr ve objektif olarak değerlendirdiklerini fakat gözlemcilerin adaletsizliği düzeltme şansları olmadığında masum kurbanı reddettiklerini en azından yeniden değerlendirdiklerini bulmuşlardır. Ayrıca acıyı hak etmeme derecesi artıkça kurban daha olumsuz şekilde değerlendirilmiştir.

Correia, Vala ve Aguiar (2001) tarafından yapılan bir çalışmada yüksek adil dünya inancına sahip katılımcıların kurbanın içinde bulunduğu durumu daha çok hak etmiş olarak algıladıkları düşük adil dünya inancına sahip olanların ise kurbanın içinde bulunduğu olumsuz durumu daha az hak etmiş algıladıkları bulunmuştur. Adil dünya inancının en fazla tehdit edildiği koşulda (yüksek adil dünya inancı ve masum kurban) adil dünya inancı ve algılanan hak ediş arasındaki korelasyon en yüksektir. Aynı koşulda ikinci kez kurbanlaştırma da en yüksektir.

Nihai stratejiler

Lerner (1980) makul ve makul olmayan stratejileri sadece kısmi ve geçici çözümler olarak görmekte, geçici çözümlerle toplumdaki haksızlıkları ve mutsuzlukları tamamen görünmez kılmanın mümkün olmadığını belirtmektedir. Başka bir deyişle

herhangi bir zamanda birinin müdahale kapasitesinin sınırlarının yetersizliğini bilmesi bu adaletsizliklere müdahale etme isteğini azaltır, fakat makul ve makul olmayan stratejilerin hiçbir kombinasyonu kişinin ihtiyaç duyduğu çevresine güvenme işlevini sağlayacak kadar etkili değildir. Bunun için insanlar daha kalıcı çözümler aramaktadır. Bu çözümler ise zaman çerçevesini genişletmek, adil gördüğü kendi dünyasını diğer adaletsiz dünyalardan ayırmaktır.

Zaman çerçevesini genişletmek-nihai adalet: Lerner'e (1980) göre adil dünya inancını korumanın en kolay ve etkili yolu onu test edilebilir kanıtlarla yüz yüze getirmemektir. Kişi inancı günlük olanlardan ayrı tutmalıdır. Buna genellikle birçok nedenin veya gerilemenin yaşamın bir parçası olduğunu kabul etme eşlik eder. Ancak uzun vadede sorunlar çözülebilir, adalet yerini bulur. Nihai adalet inancı olarak adlandırılan bu durum çocukluktaki hemen gelen adalet inancıyla yer değiştirmektedir (Lerner, 1980).

Resmi dini sistemlerden birini benimsemeyenler için nihai adaletin kaynağı durumdan duruma değişmektedir. Bu kişiler bir sosyal kurumun aç veya hasta olanlara yardım edeceğine inanabilirler. Tam olarak hangi kurumun bu işi yapacağı yönünde emin olmasalar da kesinlikle herhangi bir kurumun bu yardım işini üstlendiğini düşünürler (Lerner, 1980).

Çeşitli dünyalar vardır-bizimki adil olanıdır: Lerner (1980) aynı zamanda iki farklı dünya olduğuna inandığımızı belirtmektedir. Bizim İçinde yaşadığımız dünya adil bir dünyadır. Diğer dünya ise kurbanların dünyasıdır. Orada toplumdaki kaybedenler yaşamaktadır. Kişilerin kendi yaşadıkları dünyanın adil olduğu ama diğerlerin yaşadığı dünyanın adil olmadığı yönündeki inanç daha sonra kişisel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı kavramlarının temelini oluşturmuştur.

Yapılan çalışmalarda çevre üzerindeki kontrolünü devam ettirmek isteyen kişilerin adil dünya inancına yönelik tehditlere daha duyarlı olduğu bulunmuştur (Rubin ve Peplau, 1975). Feinberg, Powel, ve Miller (1982) yaptıkları çalışmada ilk aşamada katılımcıların bir grubunu kontrol edilebilir, diğer grubunu ise kontrol edilemez uyarılara maruz bırakmışlardır. Daha sonra çalışmanın ikinci aşaması olarak kurbanı aşağılama konusunda söz konusu grupların farklılaşıp farklılaşmadıklarını araştırdıklarında kontrol edilemez uyarılara maruz kalanlar daha az kurbanı aşağılama eğilimine sahipken kontrol edilebilir uyarılara maruz kalanların kurbanı daha fazla aşağılama eğilimine sahip olduklarını bulmuşlardır.

Bu durum adil dünya inancının kontrol edilebilirlik ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Nitekim çevre üzerinde göreceli olarak kontrol algısına sahip olan insanlar diğer insanların da çevreyi kontrol edebileceklerini düşünmektedirler. Göreceli olarak kontrol algısına sahip insanlar olumsuz olaylarla karşılaştıklarında ise olayın söz konusu kişinin çevreyi kontrol edebilirken etmemiş olmasından kaynaklandığına inanıyorlar gibi görünmektedir. Bu çalışmada adil dünya inancının kontrol edilebilirlik yönü açısından da incelenebilmesi için kontrol odağı ayrı bir değişken olarak çalışmaya dahil edilmiştir.

1.2.Kontrol Odağı

Kavram ilk defa Rotter (1966) tarafından sosyal öğrenme kuramından yararlanılarak tanımlanmıştır. Rotter'a (1966) göre bireyler sosyal öğrenme deneyimleri sonucunda kendi davranışlarının etkileri hakkında çeşitli beklentiler geliştirirler. Kendi davranışlarının olayların sonucu üzerinde önemli bir etkiye sahip olacağı beklentisini taşıyan kişiler iç kontrol inancına, şans ve diğer dış etkenlerin olaylar üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu düşünenler ise dış kontrol inancına sahip olarak tanımlanmaktadır.

Başka bir deyişle iç kontrol odağına sahip olanlar deneyimledikleri olayların kendi davranışlarının sonucu olduğuna dair bir inanç geliştirmişlerdir. Dış kontrol odağına sahip olanlar ise olayların şans, kader ve diğerlerinin gücünün kontrolünde olduğuna inanmaktadırlar.

İç ve dış kontrol odağı daha çok kararlı kişilik özelliği olarak ele alınmakla beraber yeni sosyal öğrenmelerin kontrol odağını değiştirebileceği önerilmektedir (Oberle, 1991). Aslında bu iki durum birbirini dışlamamaktadır. Çünkü kişilik özelliğini oluşturan örüntünün bir bölümü de öğrenilmiş davranışlardır ki bunların değişmesi kişilik özelliğinin de değişmesi demektir.

Kontrol odağının çeşitli değişkenlerle ilişkisi incelendiğinde iç kontrol odağına sahip kişilerin daha iyi bir duygusal uyum gösterdikleri, stresle daha kolay başa çıkabildikleri farklı araştırmacılarca bulunmuştur. Bunun yanında iç kontrol öznel iyi olmayla da pozitif ilişki içindedir. Ancak dış kontrol odağının psikopatolojiyle ilişkili olduğu bulunmuştur. Örneğin, Tükel ve Gök (1996) yaşın kontrol odağı üzerine etkisi ve kontrol odağının anksiyete ve depresyonla ilişkisine baktıkları çalışmalarında ileri yaşın, iç kontrol odağıyla ilişkili olduğunu anksiyete ve depresyonun şiddetinin ise dış kontrol odağıyla pozitif ilişki içinde olduğunu bulmuştur. Dış kontrol odağı ile psikopatoloji arasındaki anlamlı ilişki başka çalışmalarca da doğrulanmıştır. Amerikalı, Filipinli ve Türk öğrenciler arasında yapılan çalışmada depresyon ile dış kontrol odağı arasında anlamlı pozitif bir ilişkinin olduğu bulgulanmıştır (Lester, Catronayor ve İçli, 1991).

Bunun yanında başarısızlığa yapılan dışsal atıflar gelecekte daha yüksek başarı, sağlık ve iyi ruh halini beraberinde getirmektedir (Seligman,1991). Aslında bunun da bir parça dış kontrol odağıyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu durum yukarda bahsedilen dış kontrol odağı ve olumsuz atıflar alan çeşitli davranışlar arasındaki pozitif ilişkilerle

çelişiyor gibi görünmektedir. Buradaki başarısızlığa yapılan atfın dışsal olması bir parça başarısızlığın sorumluluğunu üstlenmekten kaçınmaktır. Anlaşılan bu durum kişinin başarısızlıkla yüzleşmesine engel olmakta, kişinin benlik saygını korumasına katkı sağlamakta ve gelecekte aynı olayla tekrar karşı karşıya geldiğinde çaba göstermesine olanak yaratmaktadır.

I.3. Depresyon

Depresyon; büyük bir üzüntü, endişe, suçluluk ve değersizlik, başkalarından uzaklaşma, uyku, iştah ve cinsel istek kaybı ve her zamanki faaliyetlere karşı ilgisizlikle belirginleşen duygu durum bozukluğudur (Davison ve Neale 2004). Psikiyatrik hastalıklar arasında oldukça yaygın olan depresyon aynı zamanda önemli bir iş kaybı kaynağıdır. Diğer taraftan intihar girişimleri ve intiharlar arasında oldukça yüksek bir orana sahiptir. Bütün bunlar dikkate alındığında depresyonun incelenmesinin gerekliliği daha net anlaşılır.

I.3.I Depresyonun bilişsel kuramları

A)Beck'in Depresyon Kuramı

Aaron Beck (1987, akt. Davison ve Neale 2004) biliş düzeyleri ve düşünce süreçlerinin depresyonda nedensel faktör olduğunu ileri sürmektedir. Beck'e göre depresyondaki kişiler çocukluk ya da gençlik dönemlerinde ana baba kaybı, birbirini izleyen çeşitli trajediler, akranların reddi, öğretmenlerin eleştirisi sonucu olumsuz şemalar geliştirmektedirler. Bu olumsuz şemalar, söz konusu şemaların öğrenildiği duruma benzeyen bir olayla karşılaştığında harekete geçer. Ayrıca bu şemalar gerçeği çarpıtmaya yol açan bazı bilişsel yanlılıkları uyarır ve onlar tarafından beslenir. Beck'in olumsuz üçlü olarak adlandırdığı kendini, dünyayı ve geleceği olumsuz algılama durumu bilişsel yanlılık ve çarpıtmalarla birlikte olumsuz şemalar tarafından sürdürülür.

b) Öğrenilmiş çaresizlik kuramı

Seligman (1974 akt. Seligman, 1991) tarafından geliştirilen kurama göre eyleme geçememe ve yaşamını kontrol edememe duygusu, bireyin başarısız bir şekilde kontrol etmeye çalıştığı nahoş yaşam olayları ve travmalar sonucunda gelişmekte, kontrol edilemez uyaranlara maruz kalanlar daha sonra çevrelerini kontrol edilemez algılamaktadır. Başka bir deyişle kişi o an çözemeyeceği sorunlarla sık sık karşılaştığında daha sonra çözebileceği sorunları da çözememektedir.

c)Yüklemeler ve Öğrenilmiş Çaresizlik

Çaresizlik kuramının yükleme versiyonuna göre bireyin başarısızlığı açıklama şekli daha sonraki etkileri belirleyecektir. Buna göre genel yüklemeler başarısızlığın etkisini genelleştirecektir. Kalıcı faktörlere yüklemeler başarısızlığı daha uzun süreli yapacaktır. Başarısızlığı iç faktörlere yükleme, hem kalıcı hem de genel algılanıyorsa kendilik değerini düşürecektir (Davison ve Neale 2004).

Peterson ve Seligman (1984) insanların olumsuz olayları kalıcı ve genel nedenlere yüklediklerinde depresyona girdiklerini, olumsuz sonuçlardan kendi eksikliklerini sorumlu tuttuklarında ise benlik saygılarının çöktüğünü ileri sürmektedirler. Depresyona yatkın bireylerin kötü sonuçları kişisel, genel ve kalıcı karakter hatalarına bağlama eğilimi depresif yükleme tarzını göstermektedir (Davison ve Neale 2004).

Bu depresif yükleme tarzlarının nereden geldiği konusunda tam bir görüş birliği olmamakla beraber çocukluk deneyimlerinin bunda etkili olduğu düşünülmektedir. Rose ve arkadaşları (1994) depresif yükleme tarzının çocukluk döneminde yaşanan istismar, aşırı koruyucu anne baba, sert disiplinli ve mükemmeliyetçi yetiştirme tarzıyla ilişkili olduğunu bulmuşlardır (Davison ve Neale, 2004).

D)Umutsuzluk Kuramı

Abramson, Metalsky ve Alloy (1989) bazı depresyonlara umutsuzluğun neden olduğunu ileri sürmektedirler. Umutsuzluk ise hoş giden bir durumun gerçekleşmeyeceği ya da hoş gitmeyen bir durumun gerçekleşeceği ve sonucu değiştirecek bir şeylerin olmadığı beklentisidir. Bu kuramda yeni olan umutsuzluk ve düşük benlik saygısıdır (Davison ve Neale 2004).

I.4. Adil Dünya İnancı, Kontrol Odağı, Depresyon ve Gelecek Algısı

Literatürde adil dünya inancı ile kontrol odağı arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışma bulunmaktadır. Rubin and Peplau (1973) yüksek adil dünya inancının iç-dış kontrol odağı ölçeğinde iç kontrol odağı yönelimli olduğunu bulmuşlardır. Yapılan başka çalışmalar iki ölçek arası korelasyonu hem kadınlar hem de erkekler için anlamlı bulmaktadırlar (Zuckerman, Gerbasi 1976, 1977; Zuckerman, Gerbasi ve Marion 1977).

Zuckerman, Gerbasi'ye (1976) göre adil dünya inancıyla iç-dış kontrol odağı ölçeği arasındaki ilişkiyi açıklamanın birçok yolu vardır. Bunlardan en açık olanı adil dünya inancı ile içsel kontrol inancının aynı yapılar olduğu veya yüksek ilişkili yapılar olduğu yönündedir. Ancak Rubin ve Peplau'nun (1975) bulduğu adil dünya inancının bazı psikolojik değişkenlerle olan korelasyonları ilişkinin tam da böyle olmadığını göstermektedir. Araştırmacılar yüksek adil dünya inancına sahip olan kişileri düşük adil dünya inancına sahip olanlara nazaran daha dini, daha otoriter, politik liderlere ve güçlü kurumlara daha fazla hayran ve politik açıdan daha az aktif olduğunu bulmuşlardır. Kuramsal olarak bu korelasyonlar içsel kontrole inananların karakteristikleri değildir.

Zuckerman, Gerbasi'ye (1976) göre diğer iki alternatif ise her iki ölçeğin geçerlilik çalışmasını yapmaktır. Kontrol odağı ölçeğinin faktör analizi çalışması söz

konusu ölçek içinde adil dünya faktörü tanımlarken, adil dünya ölçeğinin faktör analizi içsel kontrol faktörü tanımlayamamaktadır.

Diğer taraftan bu konuda farklı yorumlar yapılmaktadır. Örneğin, Rubin ve Peplau (1975) adil dünya inancının içsel kontrol inancı yapısı için gerekli koşul olduğunu ileri sürmektedirler. Çünkü eğer dünya adil değilse insanlar beklenmedik dışsal olaylar yüzünden hedeflerine ulaşmak için harcadığı çabanın karşılığını alamayabilirler. Ancak adil dünya inancı içsel kontrol odağı için yeterli koşul gibi görünmemektedir. Nitekim Rubin ve Peplau (1975) da bu konuda “bazı insanların dış güçlerce yönetilen adil bir dünya inancına” sahip olmasından bahsetmektedirler.

Kuramsal olarak adil dünya inancı ve depresyon arasındaki ilişki düşünüldüğünde aslında dünyanın adil bir yer olmadığına inanmanın önemli bir depresyon tetikleyicisi olmasını beklemek olağandır. Ancak dünyanın adil bir yer olmadığına inanmak bazen gerçek başarısızlıkları da örtebilir, bu durumda dünyanın adil olmadığına inanmak kişi için koruyucu bir niteliğe sahip olabilir. Taylor ve Brown (1988) pozitif illüzyon olarak adlandırdıkları, insanların genellikle benlik, dünya ve gelecek hakkında mutlak buldukları varsayımlarla hareket etmelerinin tam olarak gerçeğin tanımını içermediğini fakat daha çok olumlu yanlış algılamaları içerdiğini belirtmektedirler. Taylor ve Brown’a (1988) göre bu pozitif illüzyonlar ruh sağlığını olumlu etkilemektedir. Lerner’e (1980) göre ise adil dünya inancı temel bir yanılsamadır ya da Taylor ve Brown’un (1988) kelimeleriyle pozitif bir illüzyondur ve insanların fiziksel ve sosyal çevrelerini düzenli ve durağan algılamasını sağlamaktadır ve ruh sağlığını olumlu etkilemektedir. Bulman ve Wortman (1977) gerçek pozitif duygularla adil dünya inancı arasında pozitif bir ilişki bulmuşlardır.

Ritter ve arkadaşları (1990) adil dünya inancının depresyonla ilişkisini inceledikleri çalışmalarında örneklem grup olarak kuzey İrlanda'daki yetişkinleri kullanmışlardır. Çalışmalarında adil dünya inancının depresif duygularla negatif korelasyona sahip olduğunu bulgulamışlardır. Bir başka çalışmada Benson ve Ritter (1990) yakın zamanda işini kaybedenleri ve çalışanları yüksek adil dünya inancına sahip olanlar ve düşük adil dünya inancına sahip olanlar diye ayırıp depresif duygular açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarına bakmışlardır. İşini kaybeden adil dünya inancı yüksek kişilerin diğer üç gruba nazaran daha çok depresyon belirtisi gösterdiklerini bulmuşlardır. Benson ve Ritter'e (1980) göre adil dünya inancı genel olarak depresyonla negatif korelasyona sahiptir. Ancak olumsuz yaşam olaylarının deneyimlendiği akut stres dönemlerinde eğer dünyanın adil olduğu yönündeki inanç değişmiyorsa depresyon daha şiddetli yaşanmaktadır.

Ancak Dalbert'e (1998) göre Benson ve Ritter'in (1990) çalışması genel olarak adil dünya inancı literatürüyle çelişmektedir. Daha ayrıntılı araştırmaların olması gerektiğini söyleyen Dalbert'e (1998) göre treyt iyi olma, durumsal iyi olmadan farklıdır, duygu durum ve depresif belirtiler durumsal iyi olmanın ögesi iken, duygu düzeyi olarak adlandırılabilir olan duygusal boyut ile yaşam memnuniyetinin tanımladığı bilişsel boyut treyt iyi olmanın ögesidir. Buradan yola çıkan Dalbert (1998) dört grup üzerinde yaptığı çalışmasında genel adil dünya inancı ile iyi olmanın beş boyutu arasındaki ilişkiye bakmıştır. Bahsedilen bu dört grup kurban olmayanlar kategorisindeki doğu ve batı Almanya'dan öğrenciler ile kurbanlar kategorisindeki engelli çocuğu olan anneler ve işsizlerdir. İyi olmanın beş boyutu ise treyt iyi olmanın iki boyutu olan yaşam memnuniyeti ve duygu durum ile durumsal iyi olmanın üç boyutu olan olumlu duygular, olumsuz duygular ve depresyon belirtileridir. Burada sadece yaşam memnuniyeti dört grupta da adil

dünya inancı ile anlamlı korelasyona sahiptir. Adil dünya inancının iyi olmayla ilişkisi kurbanlarda ve kurban olmayanlarda eşit düzeyde olup olmadığına bakıldığında kurbanlarda kurban olmayan gruba nazaran bu ilişkinin anlamlı bir şekilde daha güçlü olduğu bulunmuştur. İnsanların adil bir dünyada yaşadıklarına daha fazla inanmalarının genel olarak yaşamdan daha fazla memnun olmalarını sağladığı sonucuna varan Dalbert (1998) bu bulguyu adil dünya inancının baş etme ürününden çok baş etme kaynağı olduğu yolundaki yorumuna destek olarak görmektedir.

İnsanlar adaletsiz olaylarla karşılaştıklarında adil dünya inancını korumaya çalışırlar. Yüksek adil dünya inancına sahip olanlar daha çok bilişsel yollarla adaleti tekrar oluşturmaya çalışırlar çünkü gerçek tazmin yakın zamanda olası değildir veya hiç mümkün olmamaktadır. Adaletsizliğe tanık olan gözlemciler kurbanların kaderlerine kendilerinin sebep oldukları yönünde değerlendirme yapmakta ya da olayı ilk bakışta görüldüğünden daha olumlu değerlendirmektedirler. Olayı olumlu değerlendirme veya kurbanın kendisinin olaya sebep olduğu yönündeki değerlendirme gözlenen olayın artık adaletsiz olmadığı sonucuna götürmekte, bu yüzden bu bilişler adil dünya inancını korumaya yardım etmektedirler (Lerner, 1980). Diğer taraftan pek çok kurban “niye ben” sorusunu kendisine sormaktadır. Adil dünyaya inanmak anlamlı bir dünyaya inanmaktır. Ancak “niye ben” sorusunu soran kişi bu anlamlı dünya hakkında şüpheye düşmektedir (Dalbert, 1998).

Kendine nedensel atfı yapma: Dalbert (1998) adil dünya inancı ile iyi olma arasındaki ilişkiye baş etme tepkilerinin aracı olabileceğini, dolayısıyla adil dünya inancı ile baş etme ve baş etme ile iyi olma arasındaki ilişkinin incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Baş etme tepkileri ise kendine nedensel atfı yapma ve “niye ben” sorusunu sorma olarak ayrılmıştır (Dalbert, 1998).

Bu çerçevede yapılan çalışmalar incelendiğinde; adil dünya inancı ile kendine nedensel atıf yapma arasındaki ilişkiyi araştıran bir çalışmada Kiecolt-Glaser ve Williams (1987) yanık hastalarından daha fazla adil dünya inancına sahip olanların daha fazla kendilerini suçladıklarını bulmuştur. Fakat buradaki kendini suçlama uyumu sağlamamaktadır. Çünkü yanık hastalarında kendini suçlama, depresyonla pozitif; durumu kabullenmeyle de negatif ilişki içerisindedir.

Affleck ve diğerlerinin (1982, 1985, 1986, akt. Dalbert, 1998) farklı zamanlarda yaptıkları dört ayrı çalışmada çocukları tıbbi sorunlarla karşı karşıya olan annelerde psikolojik uyum ile kendini suçlama arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Fakat bu çalışmaların sadece birinde psikolojik uyum ile kendini suçlama arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulmuşlardır.

Dalbert ve Wandorf (1995, akt. Dalbert, 1998) bu çalışmalarla ilgili olarak; yakın gelecekte problemlili durumda olumlu yönde bir değişiklik beklendiğinde kendini suçlamanın kontrol duygusu yarattığını dolayısıyla kendini suçlamanın depresif belirtilerle negatif ilişki içinde olduğunu ancak problemlili durumda olumlu bir değişiklik beklenmediğinde kontrol duygusunun oluşmadığını ve bundan ötürü de kendini suçlamanın da depresif belirtilerle pozitif ilişki içinde olduğunu belirtmektedirler. Burada iki tür kendine nedensel atıf olduğunu belirten Dalbert (1998), bunlardan birinin adil dünya inancının yarattığı gerçekçi olmayan nedensel atıf olduğunu diğerinin ise gerçekçi nedensel atıf olduğunu, birincisinin gerçekte kontrol edilemeyen durumu kontrol edilebilir algılanmasına yol açtığını, gerçekte karşılaştığında çöktüğünü ve depresif belirtileri artırdığını, gerçekçi kendine nedensel atfın ise adil dünya inancıyla ilişkili olmadığını, yarattığı gerçekçi kontrol duygusuyla kişinin olumsuz olaylarla baş etmesine yardımcı olduğu sonucuna varmaktadır.

“*Niye ben*” sorusu: Dalbert (1998) adil dünya inancıyla “niye ben” sorusunu kendine sormanın negatif ilişki içinde olduğunu bulmuştur. Ancak, Benson ve Ritter (1990) işsizlerle yaptıkları çalışmada altı aydan daha uzun süredir işsiz olanlarda bu ilişkiyi bulamamışlardır. Dalbert’e (1998) göre adil dünya inancı olumsuz deneyim yaşayan kişileri en azından bu olumsuz deneyimi yaşadıkları ilk dönemde “niye ben” sorusunu kendilerine sormaktan alıkoymakta ve böylece kişinin adil bir dünyaya inanıp adaletsiz bir olaya maruz kalmanın bilişsel çelişkisini yaşamaktan korumaktadır.

Literatürdeki bulguları genel bir çerçevede özetlersek adil dünya inancı dış kontrol odağıyla negatif bir ilişkiye sahipken dış kontrol odağı da depresyonla pozitif bir ilişkiye sahiptir. Geleceğe dair algının olumsuzluğu ise depresyonda bir öge olarak ele alınmaktadır. Diğer taraftan adil dünya inancı depresyon ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda farklı koşullarda farklı bulgular ortaya çıkmakla birlikte genel olarak adil dünya inancının depresyonla negatif bir ilişki içinde olduğuna dair bulgular daha fazladır. Özellikle son yıllarda adil dünya inancının genel ve kişisel adil dünya inancı olarak ikiye ayrılması bahsedilen ilişkiye dair bulguları artırmıştır.

II. YÖNTEM

II.1.Araştırmanın Amacı

Bu tez kapsamında yapılan çalışmanın amacı genel olarak adil dünya inancının depresyon, kontrol odağı ve umutsuzlukla ilişkisini incelemektir. Bu araştırma aşağıdaki sorulara cevap bulmayı amaçlamaktadır.

Araştırma soruları

1. Depresyon tanısı almış kişiler ile almamış kişiler arasında bireysel ve genel adil dünya inancı, umutsuzluk ve iç-dış kontrol odağı açısından bir farklılaşma var mıdır?
2. Depresyon tanısı almış ve almamış kişilerin bireysel adil dünya inançları genel adil dünya inançlarından farklı mıdır?

II.2.Varsayımlar

1-Adil dünya inancı, kontrol beklentisi, depresyon ve umutsuzluk niceliksel olarak ölçülebilen kavramlardır.

2-Araştırmada kullanılan genel adil dünya inancı, kişisel adil dünya inancı, Rotter iç-dış kontrol odağı, Beck depresyon ve Beck umutsuzluk ölçeklerinin katılımcılarca anlaşılabilir ve samimi bir şekilde cevaplandırıldığı varsayılmıştır.

II.3.Sınırlılıklar

1-Araştırmanın örneklemini sağlık hizmetine ulaşabilen ve kamu hastanesi olan 70. yıl Tarsus Devlet Hastanesine başvuranlardan seçildiğinden sonuçların sağlık hizmetine ulaşamayan alt sosyoekonomik gruba veya kamu hastanelerine daha az başvuran üst sosyoekonomik gruba genellenmesi sağlıklı sonuçlar vermeyebilir.

2-Katılımcıların ölçeklere yanlı cevap verme olasılığı vardır.

3-Depresyon tanısı alan grup ile yapılandırılmış klinik görüşme formu kullanılmadan görüşülmüştür.

II.4.Tanımlar

Kişisel adil dünya inancı: insanların yaşamlarında gerçekleşen olayların ne derece adil olduğuna dair inancı yansıtmaktadır (Dalbert, 1999). Dalbert tarafından geliştirilen kişisel adil dünya inancı ölçeğinden elde edilen puanlar kişideki söz konusu inancın derecesi olarak kullanılmıştır.

Genel adil dünya inancı: insanların dünyanın genel olarak ne derece adil bir yer olduğuna dair inancı yansıtmaktadır (Dalbert, 1999). Dalbert'in geliştirdiği genel adil dünya inancı ölçeğinden elde edilen puanlar söz konusu inancın göstergesi olarak kullanılmıştır.

Kontrol odağı: kişilerin kendi davranışlarının etkileri hakkındaki beklentilerini yansıtmaktadır. Rotter tarafından geliştirilen iç-dış kontrol odağı ölçeğinden alınan puanlar söz konusu beklentilerin ne kadar kendisine atfedildiği ne kadar dışa atfedildiğinin göstergesi olarak kullanılmıştır.

Depresyon: büyük bir üzüntü, endişe, suçluluk ve değersizlik, başkalarından uzaklaşma, uyku, iştah ve cinsel istek kaybı ve her zamanki faaliyetlere karşı ilgisizlikle belirginleşen duygu durum bozukluğudur. Bir psikiyatri uzmanı tarafından tanı konulması, araştırmacı tarafından söz konusu tanının doğrulanması, eşlik eden başka bir psikiyatrik hastalığın olmadığına anlaşılması ve Beck depresyon envanterinde 17 ve üstünde puan alınması işlemleriyle ayırt edilmiştir.

Umutsuzluk: istenilen bir durumun gerçekleşmeyeceği ya da istenilmeyen bir durumun gerçekleşeceği ve sonucu değiştirmenin mümkün olmadığı beklentisidir. Beck umutsuzluk ölçeğinden elde edilen puanlar umutsuzluk göstergesi olarak kullanılmıştır.

II.5.Araştırmanın Önemi:

Çevreyi kontrol edilebilir algılamayı sağlayan bir yanılsama olan adil dünya inancı (Lerner 1980) daha çok bu inancı devam ettirmeyi sağlayan kurbanı aşışılama yönüyle çalışılmıştır. Ancak son dönemlerde adil dünya inancının ruh sağlığı üzerindeki etkisine dair çalışmalarda bir artış gözlenmektedir. Diğer taraftan kontrol odağı ile ruh sağlığı ilişkisine dair çalışmalarda dış kontrol odağının ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediğine dair bulgular elde edilmiştir(Tükel ve Gök, 1996; Lester, Catronayor ve İçli, 1991). Ruh sağlığı çalışmalarında önemli bir bölüm olarak yer alan depresyon ise psikiyatrik bir hastalık olup yaşam kalitesini önemli derecede düşürmekte, ciddi düzeyde iş, zaman ve para kaybına yol açmaktadır. Bilişsel ekole göre algılama sürecinde yaşanan olumsuzluklar depresyona yol açmaktadır. Geleceğe dair olumsuz algı olan umutsuzluk ise depresyonda yer alan bir diğer önemli etken olarak değerlendirilmektedir. Bu dört kavramın ortak yönü ise algılama süreciyle ilişkili olmalarıdır. Bu kavramların birlikte ele alınıp incelenmesi bize hem depresyon konusunda bilgi verecek hem de adil dünya inancı, kontrol odağı gibi sosyal psikolojik olguların depresyon ve umutsuzluk gibi klinik psikoloji olgularıyla ilişkisi hakkında fikir edinmemizi sağlayacaktır.

II.6. Veri Toplama

II.6.1. Örneklem

Bu çalışmanın örneklemindeki psikiyatri polikliniğine başvuranlar grubunu Tarsus 70.yıl Devlet Hastanesi psikiyatri polikliniğine başvurup depresyon tanısı alan altmış hasta oluşturmaktadır. Kontrol grubundaki katılımcılar da Tarsus'ta yaşayan veya Tarsus'ta çalışan altmış kişiden oluşmaktadır. Bu çalışmanın örneklem grubu psikoloji

literatüründeki birçok çalışmanın aksine öğrencilerden değil genel popülasyondan seçilmiştir. Bu durumun çalışmanın genellenebilirliğini artırmaktadır. Çünkü öğrenciler sosyo kültürel açıdan ve yaş bakımından tüm toplumu temsil etmemektedirler. Çalışmada ölçekleri doldurmayı kabul eden 133 kişiden 120 kişi çalışmaya dahil edilmiştir. Diğer katılımcılar ölçekleri eksik doldurma, depresyon teşhisi konulup düşük depresyon puanı alma, kontrol grubunda yer alıp yüksek depresyon puanı alma gibi nedenlerle örneklemden çıkarılmıştır.

Çalışmada yer alan 120 katılımcının 60'ı erkek, 60'ı ise kadındır. Aynı şekilde bunların 60'ı depresyon grubunu, 60'ı ise kontrol grubunu oluşturmaktadır. Hem depresyon grubundaki hem de kontrol grubundaki katılımcıların 30'u erkek, 30'u kadındır. Katılımcıların yaş ortalaması 30.43 standart sapması 8.78'dir. Katılımcıların genel özellikleri Tablo 1, 2, 3, 4 ve 5'te verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Okur Yazar	İlköğretim	Lise	Üniversite	Lisans Üstü	Toplam
Depresyon Tanısı Almamış		7	20	29	4	60
Depresyon Tanısı Almış	1	26	26	7		60
Toplam	1	33	46	36	4	120

Tablo 2.

Katılımcıların Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

Çalışma Durumu	Ev Hanımı	Çalışıyor	Öğrenci	İşsiz	Emekli	Toplam
Depresyon Tanısı Almamış	3	45	8	2	2	60
Depresyon Tanısı Almış	13	28	9	9	1	60
Toplam	16	73	17	11	3	120

Tablo3.

Katılımcıların Medeni Duruma Göre Dağılımı

Medeni Durum	Evli	Bekar	Toplam
Depresyon Tanısı Almamış	33	27	60
Depresyon Tanısı Almış	36	24	60
Toplam	69	51	120

Tablo 4.

Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grubu	15-25	26-35	36-45	46-55	Toplam
Depresyon Tanısı Almamış	15	27	12	6	60
Depresyon Tanı Almış	22	25	9	4	60
Toplam	37	52	21	10	120

Tablo 5.

Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Gelir Grubu	0-450 YTL	451-950 YTL	951 YTL ve Üstü	Toplam
Depresyon Tanısı Almamış	19	20	21	60
Depresyon Tanı Almış	39	13	8	60
Toplam	58	33	29	120

II.6.2. Veri Toplama Araçları

Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği. Bu çalışmada adil dünya inancını ölçmek için Dalbert tarafından geliştirilen ve Göregenli (2003) tarafından Türkçe'ye çevrilen Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği (Dalbert, 1999) ve Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği (Dalbert, 1999) kullanılmıştır. Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği 6 maddeden oluşan, Likert tipi 5 dereceli puanlama ölçeğidir. Ölçek kişilerin genel olarak dünyayı ne kadar adil

değerlendirdiklerini ölçmektedir. Ölçek “Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum”, “Adaletin her zaman adaletsizlikler karşısında galip geleceğinden eminim” gibi maddeler içermektedir. Dalbert (1999) Genel adil dünya inancı ölçeği için güvenilirlik katsayısını $\alpha = .78$ olarak bulmuştur. Göregenli (2003) Türkiye örnekleminde ölçeğin Cronbach alfa katsayısını $.69$ olarak bulmuştur. Ölçeğin bu örneklem için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı ise $.62$ 'dir.

Bireysel Adil Dünya İnancı Ölçeği. Dalbert (2002) tarafından geliştirilmiş ve Göregenli (2003) tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olan Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği 7 maddeden oluşan likert tipi 5 dereceli puanlama ölçeğidir. Ölçek kişilerin kendi yaşadıkları olayları ne kadar adil değerlendirdiklerini ölçmektedir. Ölçek “Hayatta başıma gelen olayların çok büyük bir kısmının adil olduğuna inanıyorum”, “Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur” gibi maddeler içermektedir. Dalbert (1999) kişisel adil dünya inancı ölçeği için güvenilirlik katsayısını $\alpha = .86$ olarak hesaplamıştır. Göregenli (2003) tarafından kaydedilen güvenilirlik katsayısı da oldukça yüksektir (Cronbach alfa = $.85$). Ölçeğin bu örneklem için hesaplanan Cronbach alfa katsayısı $.83$ 'dür.

Rotter Kontrol Odağı Ölçeği. Kontrol odağının tespiti için Rotter (1966) tarafından geliştirilen İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek bireyin genellenmiş kontrol beklentilerinin içsellik-dışsallık boyutu üzerindeki konumu ve kişinin kendi davranışlarının kendi kontrolünde mi yoksa kendi dışındaki güçlerin kontrolünde mi olduğu konusundaki genel beklenti ve inançlarını ölçmektedir. Yirmi dokuz maddeden oluşan ölçekteki 6 madde (1, 8, 14, 19, 24 ve 27) dolgu maddesi olduğundan puanlanmaz, 12 maddede (2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25 ve 29) “a” seçeneği, 11 maddede ise (3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26 ve 28) “b” seçeneği 1 puan alır. Ölçekten alınabilir en yüksek puan 23 en düşük puan ise 0'dır. Yükselen puanlar dış kontrol odağında artışı

göstermektedir. Ölçek, Dağ (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirlik katsayısı Cronbach alfa = .92, test tekrar test güvenilirlik katsayısı .88 (sd=89, p<.0001)dir.

Beck Umutsuzluk Ölçeği. Kişilerin geleceğe ilişkin algısı ise Beck Umutsuzluk Ölçeğiyle ölçülmüştür. Söz konusu ölçek Beck, Lester ve Trexler (1974) tarafından geliştirilmiştir. 20 maddeden oluşan ölçek bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini ölçmektedir. Ölçekteki 11 maddede (2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18 ve 20) “evet” seçeneği, 9 maddede ise (1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15 ve 19) “hayır” seçeneği 1 puan alır. Alınabilecek en yüksek puan 20 en düşük puan ise 0'dır. Alınan puanların yükselmesi bireydeki umutsuzluğun yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Seber (1991, akt. Savaşır ve Şahin, 1997) ve Durak (1994, akt. Savaşır ve Şahin 1997) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun güvenilirlik katsayısı Cronbach alfa=.86 (Seber ve arkadaşları, 1993, akt. Savaşır ve Şahin 1997) ve alfa=.85 (Durak, 1994 akt Savaşır ve Şahin 1997) olarak kaydedilmiştir. Ölçeğin yarıya bölme güvenilirliği .85, (Seber ve arkadaşları, 1993, akt. Savaşır ve Şahin 1997), test tekrar test güvenilirliği ise .74'tür (Durak, 1994, akt. Savaşır ve Şahin, 1997). Ölçeğin bu çalışma örneklemini için elde edilen Cronbach alfa katsayısı .91'dir.

Beck Depresyon Ölçeği. Ayrıca depresyon tanısı almış ve almamış bütün katılımcılara Beck Depresyon Ölçeği de uygulanmıştır. Bu uygulama depresyon tanısı almayan ama depresyon geçirmekte olup kontrol grubuna dahil olması olası katılımcıları ve yanlışlıkla depresyon tanısı almış kişileri ayırt etmeyi amaçlamaktadır. Bu ölçek depresyonda görülen somatik, duygusal, bilişsel ve motivasyonel belirtileri ölçmektedir. Beck, Ward, Mendelson, Mock ve Erbaugh (1961) tarafından geliştirilen bu ölçek Beck, Rush, Shaw ve Emery (1978) tarafından revize edilmiştir. İki formu arasındaki

korelasyonlar yüksektir (Savaşır ve Şahin 1997). Bu çalışmada 1961 formu kullanılmıştır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 63, en düşük puan ise 0'dır. 21 maddeden oluşan ölçek Tegin (1980, akt. Savaşır ve Şahin 1997) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Kişi her bir madde için 0-3 arası puan alır. Tegin (1980, akt. Savaşır ve Şahin, 1997) ölçeğin iki yarım test güvenilirlik katsayısını öğrenci grubu için .78, depresif hasta grubu için .61, test tekrar test güvenilirlik katsayısını ise .65 olarak bulmuştur (Savaşır ve Şahin 1997). Ölçeğin bu çalışmada elde edilen Cronbach alfa katsayısı ise .93'tür.

Hisli (1988, akt. Savaşır ve Şahin 1997) poliklinik hastalarıyla yaptığı geçerlik güvenilirlik çalışmasında Beck depresyon ölçeğinin kesme noktalarını da incelemiş 17 ve üstündeki Beck depresyon puanlarının tedavi gerektirecek depresyonu %90'nın üzerinde bir doğrulukla ayırt edebildiği sonucuna varmıştır. Bu çalışmada kesme noktası olarak 17 kullanılmıştır. Depresyon grubunda Beck depresyon puanı 17'nin altında kalan kişiler ile kontrol grubunda Beck depresyon puanı 17 ve üzerine çıkan kişiler çalışmaya dahil edilmemiştir.

II.6.3. İşlem

Eylül 2005 ile Eylül 2006 tarihleri arasında Tarsus 70.yıl Devlet Hastanesi psikiyatri polikliniğine başvuran hastalardan psikiyatri uzmanı tarafından depresyon tanısı konulan hastalar aynı hastanenin psikiyatri servisinde bulunan psikolog odasında ön görüşmeye alınmıştır. Depresyon tanısı doğrulandıktan sonra depresyona eşlik eden başka bir hastalığın olup olmadığı araştırılmıştır. Depresyona eşlik eden DSM-IV kriterlerince tanımlanabilir başka bir hastalık durumunda kişi çalışmaya dahil edilmemiştir. Daha sonra hastanın eğitim düzeyi sorularak okur yazar olmayanlar örnekleme alınmamıştır. Sonraki aşamada söz konusu kişiye bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere ölçek uygulanacağı, bu ölçeklerden elde edilecek sonuçların bir kısmının aynı zamanda tedavi sürecinde de

kullanılacağı, ancak ölçeği doldurmak istememesi durumunda tedavi sürecine doğrudan başlanacağı ifade edilerek ölçeği doldurmayı kabul edip etmediği sorulmuştur. Ölçekleri doldurmayı kabul eden hastalara yedi sayfalık bir form (ek 1) verilmiştir. İlk sayfada demografik bilgilerin sorulduğu formda sırasıyla şu ölçekler yer almıştır: Beck Depresyon Envanteri, Beck Umutsuzluk Ölçeği, Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, Kişisel Adil Dünya İnancı Ölçeği ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği.

Karıştırıcı değişkenlerin kontrol edilebilmesi için depresyonlu olmayan grup da Tarsus'tan seçilmiştir. Aynı zaman diliminde Tarsus'ta çeşitli kafeterya, sendika, okul ve hastanelerde bulunan kişilere bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere ölçek uygulanacağı anlatıldıktan sonra kişilerin bu ölçeği doldurmayı kabul edip etmedikleri sorulmuştur. Bunlardan ölçeği doldurmayı kabul edenlere yukarıda bahsedilen depresyon grubuna verilen yedi sayfalık form verilmiştir. Kontrol grubunda yer alan katılımcılardan Beck depresyon puanı 17 ve üzerinde olanlar çalışmaya dahil edilmemiştir.

II.7.Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen verilerin analizi için SPSS 10.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, korelasyon, ilişkisiz gruplar için varyans analizi, ilişkili gruplar için varyans analizi ve ilişkili gruplar için t testi kullanılmıştır.

III. BULGULAR

Bu tez kapsamında yapılan çalışmanın amacı genel olarak adil dünya inancının depresyon, kontrol odağı ve umutsuzlukla ilişkisini incelemektir. Öncelikle bireysel adil dünya inancı, genel adil dünya inancı, umutsuzluk düzeyi ve iç-dış kontrol odağı arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır.

Ardından depresyon tanısı almış kişiler ile almamış kişileri bireysel adil dünya inancı, genel adil dünya inancı, umutsuzluk düzeyi ve iç-dış kontrol odağı açısından karşılaştırmak için 2 (depresyon tanısı almış-almamış) x 2 (cinsiyet) faktörlü varyans analizi kullanılmıştır.

Depresyon tanısı almış ve depresyon tanısı almamış kişilerin bireysel adil dünya inançları ile genel adil dünya inançları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını sınamak amacı ile de verilere 2 (depresyon tanısı almış-almamış) x 2 (cinsiyet) x 2 (bireysel-genel adil dünya inancı) faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü varyans analizi uygulanmıştır. Bu bölümde araştırmada kullanılan istatistiksel analizlerden ve elde edilen bulgulardan söz edilecektir.

III.1. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı ile Depresyon, Umutsuzluk ve Kontrol

Odağı Arasındaki İlişkiler

Bireysel adil dünya inancı, genel adil dünya inancı, umutsuzluk düzeyi ve iç-dış kontrol odağı arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Değişkenler arasındaki korelasyonlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı, Depresyon, Umutsuzluk ve Kontrol Odağı
Arasındaki Korelasyonlar

	Umutsuzluk	Kontrol Odağı	Bireysel Adil Dünya İnancı	Genel Adil Dünya İnancı
Depresyon	.74**	.39**	-.22*	.06
Umutsuzluk	-	.47**	-.21*	-.07
Kontrol Odağı		-	-.23*	-.15
Bireysel Adil Dünya İnancı			-	.48**

*= p<.05 **=p<.01

Tablo 6’da görüldüğü gibi bireysel adil dünya inancı depresyonla anlamlı negatif bir ilişkiye sahiptir. Bu bulgu kişilerin depresyon puanlarının arttıkça bireysel adil dünya inançlarının düştüğünü göstermektedir. Benzer olarak bireysel adil dünya inancı umutsuzluk ile de negatif bir korelasyona sahiptir. Bireysel adil dünya inancı düştükçe umutsuzluk artmaktadır. Bireysel adil dünya inancının iç-dış kontrol odağı ile de anlamlı negatif bir ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Bu bulgu bireylerin bireysel adil dünya inançları düştükçe dışsal kontrole inanma eğilimlerinin arttığına işaret etmektedir. Genel adil dünya inancı ise depresyon, umutsuzluk ve kontrol odağı ile anlamlı bir ilişkiye sahip değildir. Ancak genel adil dünya inancı ile bireysel adil dünya inancı arasında anlamlı pozitif bir korelasyon bulunmuştur.

III.2. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancının Demografik Özelliklerle İlişkisi

Genel ve bireysel adil dünya inancının cinsiyet, medeni durum, yaş, gelir, eğitim durumu, çocuk sayısı ve kardeş sayısı gibi demografik değişkenlerle ilişkilerine de bakılmıştır. Cinsiyet ve medeni durum için nokta-çift serili korelasyon katsayısı, yaş ve gelir için pearson momentler çarpımı korelasyon katsayısı, eğitim durumu, çocuk sayısı ve kardeş sayısı için ise spearman korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7.

Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancının Demografik Özelliklerle İlişkisi

Adil Dünya İnancı Türü	Cinsiyet	Medeni Durum	Yaş	Gelir	Eğitim Durumu	Çocuk Sayısı	Kardeş Sayısı
Bireysel Adil Dünya İnancı	.04	-.03	-.05	.09	.07	-.01	-.02
Genel Adil Dünya İnancı	.10	-.18*	-.03	-.05	-.17*	.10	-.07

*= p<.05

Tablo 7’de de görüldüğü gibi bireysel adil dünya inancı hiçbir demografik özellikle anlamlı ilişkiye sahip değildir. Ancak genel adil dünya inancı medeni durumla anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Evliler bekârlara nazaran dünyanın daha adil olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca genel adil dünya inancı eğitim durumuyla anlamlı negatif ilişkiye sahiptir. Eğitim durumu arttıkça genel adil dünya inancı azalmaktadır. Genel adil dünya inancı bu iki özellik dışında başka herhangi bir demografik özellikle anlamlı ilişkiye sahip değildir.

III.3. Depresyon Tanısı Almış ve Almamış Kişilerin Adil Dünya İnançları, Umutsuzluk Düzeyleri ve Kontrol Odağı Açısından Karşılaştırılması

Depresyon tanısı almış ve almamış kişilerin bireysel adil dünya inancı, genel adil dünya inancı, umutsuzluk düzeyi ve iç-dış kontrol odağı açısından farklılaşıp farklılaşmadıklarını test etmek amacı ile verilere 2 (depresyon tanısı almış-almamış) x 2 (cinsiyet) faktörlü varyans analizi uygulanmıştır. Ölçümlerin ortalama ve standart sapmaları Tablo 8’de, varyans analizi sonuçları ise Tablo 9’da verilmiştir. Varyans analizi sonuçları depresyon tanısı alan ve almayanların gerek bireysel ($F(1,116) = 2.23, p>.05$) gerekse genel ($F(1,116) = .88, p>.05$) adil dünya inançları arasında anlamlı farklar olmadığını gösterirken, umutsuzluk düzeyleri ($F(1,116) = 87.87, p<.01$) ve kontrol odakları ($F(1,116) = 16.27, p<.01$) arasında anlamlı farklar olduğunu göstermiştir. Depresyon tanısı alan grubun (12.58) umutsuzluk düzeyi depresyon tanısı almayan gruba (4.92) oranla daha yüksektir. Depresyon tanısı alan grubun (12.33) dışsal kontrole inanma eğilimi depresyon tanısı almayan gruba (9.65) oranla daha yüksektir.

Kontrol odağı üzerinde cinsiyet temel etkisinin de anlamlı olduğu bulunmuştur ($F(1,116) = 87.87, p<.01$). Kadınlar (12.07) erkeklere (9.92) oranla daha çok dışsal kontrole inanma eğilimindedirler. Depresif olup olmama ile cinsiyet ortak etkisi hiçbir bağımlı değişken üzerinde anlamlı değildir.

Tablo 8.

Depresyon Tanısı Alıp Almama ve Cinsiyete Göre Ölçümlerin Ortalama ve Standart Sapmaları

	Depresyon	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma	N
Umutsuzluk	Depresyon Tanısı	Kadın	5.03	4.29	30
		Erkek	4.80	3.32	30
		Toplam	4.92	3.80	60
	Depresyon Tanısı Almış	Kadın	14.00	4.57	30
		Erkek	11.17	5.48	30
		Toplam	12.58	5.20	60
	Toplam	Kadın	9.52	6.30	60
		Erkek	7.98	5.52	60
		Toplam	8.75	5.95	120
Kontrol odağı	Depresyon Tanısı	Kadın	10.60	4.62	30
		Erkek	8.70	3.11	30
		Toplam	9.65	4.02	60
	Depresyon Tanısı Almış	Kadın	13.53	2.83	30
		Erkek	11.13	3.73	30
		Toplam	12.33	3.51	60
	Toplam	Kadın	12.08	4.08	60
		Erkek	9.92	3.62	60
		Toplam	11.00	3.99	120
Bireysel Adil Dünya İnancı	Depresyon Tanısı	Kadın	21.40	5.05	30
		Erkek	20.27	5.02	30
		Toplam	20.83	5.02	60
	Depresyon Tanısı Almış	Kadın	18.30	4.99	30
		Erkek	20.37	6.74	30
		Toplam	19.33	5.97	60
	Toplam	Kadın	19.85	5.22	60
		Erkek	20.32	5.89	60
		Toplam	20.08	5.55	120
Genel Adil Dünya İnancı	Depresyon Tanısı	Kadın	18.00	3.46	30
		Erkek	18.37	3.83	30
		Toplam	18.18	3.62	60
	Depresyon Tanısı Almış	Kadın	18.27	3.46	30
		Erkek	19.40	4.33	30
		Toplam	18.83	3.93	60
	Toplam	Kadın	18.13	3.44	60
		Erkek	18.88	4.08	60
		Toplam	18.51	3.78	120

Tablo 9. Depresyonun Adil Dünya İnancı, Umutsuzluk ve Kontrol Odağı Üzerindeki Etkisi İçin Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Bağımlı Değişken	KT	sd	KO	F	p
Depresyon	Umutsuzluk	1763.33	1	1763.33	87.87	.000
(Tanı	Kontrol Odağı	216.00	1	216.01	16.27	.000
Alan/Almayan)	Bireysel Adil Dünya İnancı	67.50	1	67.50	2.23	.138
	Genel Adil Dünya İnancı	12.68	1	12.68	.88	.349
Cinsiyet	Umutsuzluk	70.53	1	70.53	3.52	.063
(Kadın/Erkek)	Kontrol Odağı	138.68	1	138.68	10.44	.002
	Bireysel Adil Dünya İnancı	6.53	1	6.53	.22	.643
	Genel Adil Dünya İnancı	16.88	1	16.88	1.18	.280
Cinsiyet *	Umutsuzluk	50.70	1	50.70	2.53	.115
Depresyon	Kontrol Odağı	1.87	1	1.88	.14	.708
	Bireysel Adil Dünya İnancı	76.80	1	76.80	2.54	.114
	Genel Adil Dünya İnancı	4.41	1	4.41	.31	.580
Hata	Umutsuzluk	2327.93	116	20.07		
	Kontrol Odağı	1540.43	116	13.28		
	Bireysel Adil Dünya İnancı	3510.33	116	30.26		
	Genel Adil Dünya İnancı	1664.03	116	14.34		
Toplam	Umutsuzluk	13400.00	120			
	Kontrol Odağı	16395.00	120			
	Bireysel Adil Dünya İnancı	52062.00	120			
	Genel Adil Dünya İnancı	42805.00	120			

III.4. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnançlarının Karşılaştırılması

Depresyon tanısı almış ve depresyon tanısı almamış kişilerin bireysel adil dünya inançları ile genel adil dünya inançlarının birbirinden anlamlı biçimde farklı olup olmadığını sınamak amacı ile verilere 2 (depresyon tanısı almış-almamış) x 2 (cinsiyet) x 2 (bireysel-genel adil dünya inancı) faktörlü son faktörde tekrar ölçümlü varyans analizi uygulanmıştır. Bireysel Adil Dünya İnancı Ölçeği 7 maddeden, Genel Adil Dünya İnancı Ölçeği ise 6 maddeden oluştuğundan bu analizde ölçeklerden alınan toplam puanlar yerine ortalama puanlar kullanılmıştır. Bir başka deyişle, katılımcıların Bireysel Adil Dünya İnancı Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar 7'ye, Genel Adil Dünya İnancı Ölçeğinden aldıkları puanlar ise 6'ya bölünerek elde edilen ortalama puanlar kullanılmıştır. Ölçümlerin ortalama ve standart sapması Tablo 10'da, tekrar ölçümlü varyans analizi sonuçları ise Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 10.

Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı Ölçümlerin Ortalama ve Standart Sapmaları

	Depresyon	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma	N	
Bireysel Adil Dünya İnancı	Depresyon Tanısı Almamış	Kadın	3.06	.72	30	
		Erkek	2.90	.72	30	
		Toplam	2.98	.72	60	
	Depresyon Tanısı Almış	Kadın	2.61	.71	30	
		Erkek	2.91	.96	30	
		Toplam	2.77	.85	60	
	Toplam	Kadın	2.83	.75	60	
		Erkek	2.90	.84	60	
		Toplam	2.87	.79	120	
	Genel Adil Dünya İnancı	Depresyon Tanısı Almamış	Kadın	3.00	.58	30
			Erkek	3.06	.64	30
			Toplam	3.03	.60	60
Depresyon Tanısı Almış		Kadın	3.04	.58	30	
		Erkek	3.23	.72	30	
		Toplam	3.14	.65	60	
Toplam		Kadın	3.02	.57	60	
		Erkek	3.15	.68	60	
		Toplam	3.08	.63	120	

Tablo 11.

Depresyon Tanısı almış ve Almamış Grupların Bireysel ve Genel Adil dünya İnancı
Varyans Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Denekler Arası	89.42	119			
Depresyon(Tanı Alan/Almayan)	.17	1	.17	.22	.638
Cinsiyet(Kadın/Erkek)	.56	1	.55	.73	.394
Depresyon*Cinsiyet	1.28	1	1.28	1.70	.195
Hata	87.41	116	.75		
Denekler İçi	35.26	120			
Adil Dünya İnancı (Bireysel/Genel)	2.79	1	2.79	10.66	.001
Depresyon*Adil Dünya İnancı	1.56	1	1.5	5.96	.016
Cinsiyet*Adil Dünya İnancı	.05	1	.05	.19	.660
Depresyon*Cinsiyet*Adil Dünya İnancı	.41	1	.41	1.55	.216
Hata	30.45	118	.26		
Toplam	124.68	239			

Tablo 11’de görüldüğü gibi faktörlü varyans analizi sonuçları bireysel ve genel adil dünya inancı arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir ($F(1,116) = 10.63$, $p<.01$). Ayrıca depresyon tanısı alıp-almama ile bireysel ve genel adil dünya inancı ortak etkisinin de anlamlı olduğu bulunmuştur ($F(1,116) = 5.95$, $p<.016$). Depresyon ile bireysel ve genel adil dünya inancı ortak etkisi şekil 1’de gösterilmiştir. Bu ortak etkinin hangi gruplar arasında fark yarattığını test etmek amacı ile her iki grup için ayrı ayrı bağımlı gruplar için t-testi yapılmıştır. Depresyon tanısı almamış grubun bireysel ve genel adil dünya inancı ortalamalarının karşılaştırıldığı bağımlı gruplar için t-testi sonuçları Tablo 12’de, depresyon tanısı almış olan grubun bireysel ve genel adil dünya inancı ortalamalarının karşılaştırıldığı bağımlı gruplar için t-testi sonuçları ise tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 12.

Depresyon Tanısı Almamış Grubun Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı Ortalamalarının Karşılaştırıldığı Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

	N	X	S	sd	t	p
Bireysel Adil Dünya İnancı	60	2.96	0.71	59	-.61	.55
Genel Adil Dünya İnancı	60	3.03	0.60			

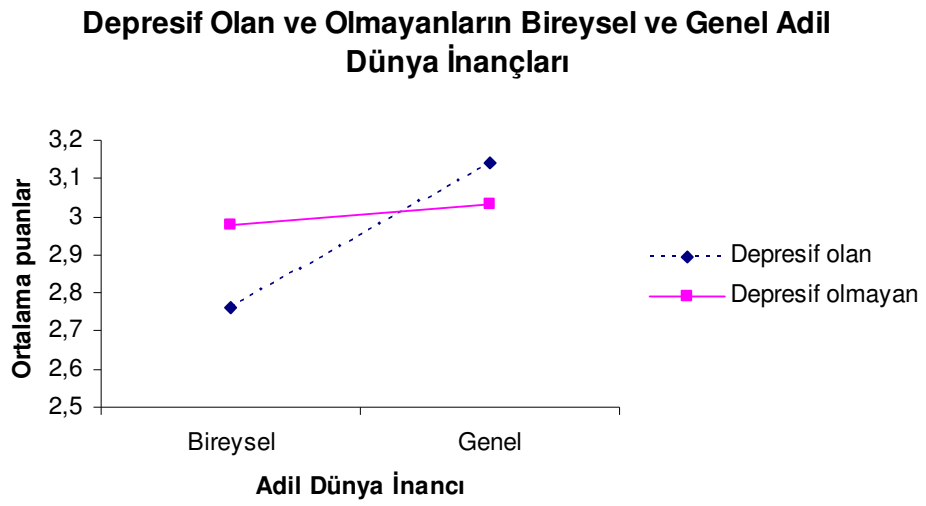
Tablo 13.

Depresyon Tanısı Almış Grubun Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı Ortalamalarının Karşılaştırıldığı Bağımlı Gruplar İçin T-Testi Sonuçları

	N	X	S	sd	t	p
Bireysel Adil Dünya İnancı	60	2.76	.85	59	-3.88	.000
Genel Adil Dünya İnancı	60	3.13	.65			

Tablo 12 ve 13'te görüldüğü gibi depresyon tanısı almamış grubun genel (3.03) ve bireysel (2.98) adil dünya inancı arasında anlamlı bir fark bulunamazken [$t(59)=-.607$, $p<.546$], depresyon tanısı almış grubun bireysel adil dünya inancının (2.76) genel adil dünya inancından (3.14) anlamlı bir biçimde daha düşük olduğu bulunmuştur [$t(59)=-3.87$, $p<.000$].

Şekil 1.

IV. TARTIŞMA

Bu çalışmada bireysel ve genel adil dünya inancının depresyonla ilişkisi incelenmiştir. Çalışmanın iki temel araştırma sorusunu yanıtlamak için iki ayrı varyans analizi yapılmıştır. Bulgular, depresyon tanısı alan ve almayan grupların gerek kişisel gerekse genel adil dünya inançları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. Ancak, depresyon tanısı alan grubun bireysel adil dünya inancı genel adil dünya inancından daha düşükken depresyon tanısı almayan grubun bireysel ve genel adil dünya inançları arasında anlamlı bir fark yoktur.

IV.1. Demografik Özelliklerin Adil Dünya İnancı ile İlişkisi

Bireysel ve genel adil dünya inancının medeni durum, yaş, gelir, eğitim durumu, kardeş sayısı ve çocuk sayısı gibi bazı demografik değişkenlerle korelasyonlarına bakılmıştır. Böylece adil dünya inancı daha geniş perspektifle ele alınmıştır. Bireysel adil dünya inancı söz konusu demografik değişkenlerin hiç biriyle ilişkili bulunmamıştır. Genel adil dünya inancı medeni durumla anlamlı bir ilişkiye sahiptir. Evliler bekarlara nazaran dünyanın daha adil olduğunu ifade etmektedirler. Ancak korelasyon katsayısı oldukça düşüktür. Çocuk sayısı ve kardeş sayısı yakın ilişkilerin adil dünya inancını etkileyebileceği düşüncesiyle çalışmada incelenmiştir. Ancak her iki değişken de adil dünya inancıyla ilişkili görünmemektedir. Yaş da aynı şekilde her iki adil dünya inancıyla anlamlı bir ilişkiye sahip değildir.

IV.2. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnancı ile Depresyon, Umutsuzluk ve Kontrol Odağı Arasındaki İlişkiler

Bu çalışmada ayrıca genel adil dünya inancı, kişisel adil dünya inancı depresyon, umutsuzluk ve kontrol odağı ilişkisi incelenmiştir. Genel adil dünya inancı sadece kişisel adil dünya inancıyla anlamlı pozitif ilişkiye sahiptir. Genel adil dünya inancı arttıkça kişisel adil dünya inancı da artmaktadır. Genel adil dünya inancının depresyon, kontrol odağı ve umutsuzluk ile ilişkili olmaması adil dünya inancının kuramsal çerçevesiyle ve literatürdeki görgül çalışmalarla örtüşmektedir. Lipkus, Dalbert ve Siegler (1996) genel adil dünya inancının dünyanın temelde adil bir yer olup olmadığına inanmayla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Başka bir deyişle dünyaya dair genel bir değerlendirmedir. Kişinin dünyaya dair genel değerlendirmeyi kendisiyle ilişkilendirmemesi oldukça olasıdır. Ancak depresyon, umutsuzluk ve kontrol odağı doğrudan kişinin kendisiyle ilişkilidir. Genel adil dünya inancının depresyon, umutsuzluk ve kontrol odağıyla ilişkili olmaması bundan kaynaklanıyor olabilir. Genel adil dünya inancının bireysel adil dünya inancıyla pozitif ve anlamlı bir ilişkiye sahip olması adalet temelli bir karşılaştırmayla ilgili olabilir. Bireysel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı arasındaki anlamlı pozitif ilişki literatürdeki görgül çalışmalarla da örtüşmektedir. Ölçek çalışmalarında Dalbert (1999) ve Begue ve Bastonus (2003) bireysel adil dünya inancıyla genel adil dünya inancını pozitif ve anlamlı ilişkiye sahip bulmuşlardır.

Bireysel adil dünya inancı depresyon, umutsuzluk ve kontrol odağıyla anlamlı negatif bir ilişkiye sahiptir. Başka bir deyişle kişi yaşadığı olayları adil değerlendirdikçe umutsuzluğu ve depresyonu azalmakta ve olayları daha kontrol edilebilir algılamaktadır ya da umutsuzluğu ve depresyonu azaldıkça ve olayları kontrol edilebilir algıladıkça yaşadığı olayları daha adil algılamaktadır. Bireysel adil dünya inancının depresyonla olan negatif

ilişkisi Ritter ve arkadaşlarının (1990) çalışmasıyla paraleldir. Ancak Dalbert (1998) depresyon belirtileri ile adil dünya inancı arasında bir ilişki bulamamıştır. Diğer taraftan Benson ve Ritter (1990) olumsuz yaşam olaylarının yaşandığı dönemlerde dünyanın adil olduğu inancının değişmemesi durumunda depresyonun daha şiddetli yaşanacağını ifade etmektedirler. Bu çalışmada depresyon tanısı alan kişilerin olumsuz deneyimler mi geçirmekte olduğu yoksa başka sebeplerin mi depresyonu tetiklediği konusunda bir ayırım yapılmamıştır.

Bireysel adil dünya inancı kontrol odağıyla anlamlı negatif ilişkiye sahiptir. Bu sonuç literatürdeki görgül çalışmalarla tutarlı olmakla birlikte bahsedilen çalışmalar adil dünya inancı ölçeğinin farklı formlarını kullanmışlardır. Örneğin, Rubin ve Peplau (1973) yüksek adil dünya inancına sahip kişilerin iç kontrol odağı yönelimli olduğunu bulmuştur. Ancak araştırmacılar bu çalışmalarında kendi geliştirdikleri adil dünya inancı ölçeğini kullanmışlardır. Zuckerman ve Gerbasi (1976), Rubin ve Peplau'nun (1975) ölçeğini kullandıkları çalışmalarında adil dünya inancının kontrol odağıyla anlamlı negatif ilişkiye sahip olduğunu bulmuşlardır. Ancak bu çalışmalarda kullanılan Rubin ve Peplau'nun (1973, 1975) ölçeklerinde adil dünya inancı bütün bir kavram olarak ele alınmakta, kişisel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancı olarak ayrılmamaktadır. Bu durum çalışmamızın bu çalışmalarla karşılaştırılması durumunda sağlıklı sonuca götürmeyebileceği kuşkusunu yaratmaktadır.

Feinberg ve arkadaşları (1982) kontrol edilebilir uyaranlara maruz kalanlarla kontrol edilemez uyaranlara maruz kalanları karşılaştırdıkları çalışmalarında kontrol edilebilir uyaranlara maruz kalanların kurbanı daha fazla aşağılama eğilimine sahip olduklarını bulmuşlardır. Kontrol edilebilir uyaranlara maruz kalanların dünyayı daha kontrol edilebilir algıladıklarını, bu kişilerin iç kontrol odağı yönelimli olabileceği ve

kurbanı aşığılamanın ise adil dünya inancıyla ilişkili olduğu (Lerner, 1980) düşünöldüğünde kontrol odağı ile adil dünya inancının negatif ilişki içinde olduğu değerdendirme yapılabilir. Bireysel adil dünya inancı ile kontrol odağı arasındaki negatif ilişki Feinberg ve arkadaşlarının (1982) çalışmasıyla tutarlı gibi görünmektedir. Ancak söz konusu çalışmada hem kontrol odağı hem de adil dünya inancı dolaylı olarak ölçölmüştür ve adil dünya inancı bireysel ve genel adil dünya inancı diye ayrılmamaktadır. Bireysel adil dünya inancıyla kontrol odağı arasındaki negatif ilişki kuramla da tutarlıdır. Nitekim Lerner (1980) adil dünya inancının çevreyi düzenli ve kontrol edilebilir algılamayı sağladığını ifade etmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bir diğder sonuç ise bireysel adil dünya inancıyla umutsuzluk arasındaki anlamlı negatif ilişkidir. Bu ilişki hem kuramla hem de literatürdeki görgöl çalışmalarla örtüşmektedir. Lerner (1980) adil dünya inancının uzun vadeli planlar yapmak ve bunları gerçekleştirmeye çaba göstermek için gerekli olduğunu aksi takdirde insanların günlük yaşamlarını sürdürmelerinin bile zorlaşacağını söylemektedir. Umutsuzluk gerçekleşmesi istenmeyen bir durumun gerçekleşeceği veya gerçekleşmesi istenen bir durumun gerçekleşmeyeceğı beklentisi olarak düşünöldüğünde, umutsuz birinin uzun vadeli planlar yapması daha zor olacaktır. Dolayısıyla geçmişte yaşadığı olayları adil olarak değerdendiren birinin geleceğı ilişkin olumlu beklentiler taşıması beklenebilir bir durumdur. Bireysel adil dünya inancı ile umutsuzluk arasında negatif ilişki Otto ve Dalbert'in (2005) çalışmasına paraleldir. Otto ve Dalbert (2005) genç mahkumların katılımcı oldukları çalışmada bireysel adil dünya inancı yüksek mahkumların gelecekte hedeflerini ulaşmakta başarılı olacaklarına daha fazla inandıklarını bulmuşlardır.

Kişisel adil dünya inancı umutsuzluk ilişkisi kullanılarak depresyondaki kişilerin tedavisi daha etkin hale getirilebilir. Çünkü umutsuzluk zaten depresyonda bir

öge olarak değerlendirilmektedir. Geçmişte yaşadığı olumsuz olayları gelecekte de yaşayacağı beklentisi geliştiren kişinin bu beklentisinin ne kadar gerçekçi olduğu değerlendirilerek bu beklentinin gerçekçi bir düzeye çekilmesi neticesinde umutsuzluk hafifletilebilir ve böylece depresyon tedavisi daha etkin kılınabilir.

Bu çalışmada umutsuzluk hem depresyonla hem de kontrol odağıyla anlamlı pozitif ilişki içerisinde. Bu beklenen bir sonuçtur çünkü umutsuzluk depresyonda önemli bir öge olarak değerlendirilmektedir. Dünyayı kontrol edebilir algılamamanın gelecekteki beklentileri olumlu etkilemesi aynı şekilde beklenen bir sonuçtur

IV.3. Depresyon Tanısı Almış ve Almamış Kişilerin Adil Dünya İnançları, Umutsuzluk Düzeyleri ve Kontrol Odağı açısından Karşılaştırılması

Depresyon tanısı alıp ve almama ve cinsiyetin, kişilerin bireysel adil dünya inançları, genel adil dünya inançları, umutsuzluk ve kontrol odağı puanlarını etkileyip etkilemediğini incelemek için analizde kadınlarla erkeklerin bireysel adil dünya inancı, genel adil dünya inancı ve umutsuzluk puanlarının anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Furnham ve Procter (1989) daha fazla adaletsizlikle karşı karşıya kalanların daha az adil dünya inancına sahip olacağını ileri sürmektedir. Cinsiyet rolleri bağlamında değerlendirildiğinde kadınların erkeklerden daha fazla adaletsizlikle karşı karşıya oldukları, dolayısıyla daha düşük adil dünya inancına sahip olabilecekleri beklenebilir. Fakat Wagstaff (1983) ve Benson (1992) adil dünya inancının cinsiyetler arası farklılık göstermediğini bulmuştur. Aynı şekilde O'Connur ve arkadaşları (1996) adil dünya inancı ve cinsiyet ilişkisini inceleyen otuz üç araştırmayı dahil ettikleri meta analitik çalışmalarında cinsiyetler arası farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Kadınlarla erkeklerin bireysel ve genel adil dünya inancı puanlarının farklılaşmadığı yönündeki sonuç

Furnham ve Procter'in (1989) önerisini desteklememektedir. Ancak kadınların erkeklere göre daha fazla dış kontrol odağı yönelimli olduğu bulunmuştur. Bu bulgu kadınların aynı zamanda daha düşük kişisel adil dünya inancına sahip olabileceği yönünde bir beklenti yaratabilir. Çünkü hem literatürde hem de bu çalışmada bireysel adil dünya inancı kontrol odağı ile negatif bir ilişki içindedir. Başka bir deyişle kontrol odağı puanları yükseldikçe adil dünya inancı puanları düşmektedir. Kadınların kontrol odağı puanları erkeklere nazaran daha yüksek olduğuna göre bireysel adil dünya inancı puanlarının da erkeklere nazaran daha düşük olması beklenebilir. Ancak Rubin ve Peplau'nun (1975) insanların adil bir tanrı ya da adil yöneticiler gibi dış etkenler tarafından yönetilen adil bir dünyaya inanabileceklerini vurgulamaktadır. Bu durum kadınların erkeklerden daha fazla dış kontrol odağı yönelimli oldukları halde niçin erkeklerden daha düşük adil dünya inancına sahip olmadıklarını açıklamaktadır.

Diğer taraftan depresyon tanısı alan grubun umutsuzluk ve kontrol odağı puanları depresyon tanısı almayan grubun umutsuzluk ve kontrol odağı puanlarından anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Depresyon hem umutsuzlukla hem de kontrol odağıyla anlamlı pozitif ilişki içinde olduğu düşünüldüğünde bu beklenen bir sonuçtur.

Depresyon tanısı alan grubun bireysel ve genel dünya inancı puanları depresyon tanısı almayan grubun bireysel ve genel adil dünya inancı puanlarından anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Depresyon tanısı alan grup ile depresyon tanısı almayan grubun genel adil dünya inançlarının farklılaşmaması, Dalbert'in (1999) genel adil dünya inancının dünyaya ilişkin genel bir değerlendirme olduğu yönündeki ifadesini destekler niteliktedir. Çünkü genel adil dünya inancıyla kişi kendisine dair bir değerlendirme yapmamaktadır. Dünyanın genel olarak adil bir yer olup olmadığı bireyin ruh sağlığını

etkilemiyor görünmektedir. Bu çalışmada elde edilen bir diğer bulgu ise depresyon tanısı alan grup ile depresyon tanısı almayan grubun kişisel adil dünya inançlarının farklılaşmamasıdır. Ritter ve arkadaşlarının (1990) adil dünya inancı ile depresyon arasındaki negatif ilişkiyi buldukları çalışması, Lerner'ın (1980) adil dünya inancının ruh sağlığını olumlu etkilediği yönündeki kuramsal ifadesi, Bulman ve Wortman'ın (1977) olumlu duygularla adil dünya inancı arasında pozitif ilişkiyi buldukları çalışmaları ile bu çalışmada elde edilen depresyon tanısı alan ve almayan grupların bireysel adil dünya inancı puanlarının farklılaşmaması bulgusu tutarlı görünmemektedir.

Tek başına kişisel veya genel adil dünya inancının depresyon tanısı alan ve almayan gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermemesi kişinin adaletsiz olarak değerlendirdiği olaylardan etkilenebilmesi için başka koşulların da varolması gerektiğini düşündürmektedir. Başka bir deyişle, sadece dünyanın adaletsiz bir yer olarak algılanması veya yaşadığı olayları adaletsiz olarak değerlendirmesi kişiyi ciddi düzeyde etkilememektedir. Bu olaylar adaletsiz olarak algılanırken karşılaştırma ölçütü olabilecek başka olaylarında var olması gerekli gibi görünmektedir. Bu durumun test edilmesi için kişilerin genel adil dünya inançları ile kişisel adil dünya inançları karşılaştırılmıştır.

IV.4. Bireysel ve Genel Adil Dünya İnançlarının Karşılaştırılması

Diğer araştırma sorumuz ise depresyon tanısı alan ve almayan kişilerin genel ve bireysel adil dünya inançlarının farklılaşıp farklılaşmadığıdır. Yapılan analiz sonucunda kişilerin bireysel adil dünya inançları ile genel adil dünya inançları arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Genel adil dünya inancı puanları bireysel adil dünya inancı puanlarından anlamlı bir şekilde daha yüksektir. Ancak bu fark depresyon tanısı alıp

almamaya bağlı olarak değişmektedir. Depresyon tanısı alan grubun bireysel adil dünya inancı puanları genel adil dünya inancı puanlarından anlamlı bir şekilde daha düşükken depresyon tanısı almayan grubun bireysel adil dünya inancı puanları ile genel adil dünya inancı puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Bu çalışmadaki bireysel adil dünya inancı ile genel adil dünya inancı arasındaki farklılaşma kuramla ve literatürle kısmen paraleldir. Depresyon tanısı alan grubun genel adil dünya inancının bireysel adil dünya inancından düşük olması kurama başka bir açıdan yaklaşımın sonucudur ve kuramla tutarlıdır. Çünkü Lerner (1980) insanların iki farklı dünyanın varlığına inandıklarını ve bu dünyalardan kendilerinin yaşadığı dünyanın adil, diğer dünyanın ise adil olmadığına inandıklarını belirtmektedir. Diğer taraftan literatürdeki görgül çalışmalar (Lipkus, Dalbert ve Siegler (1996), Dalbert (1999), Begue ve Bastonus (2003)) bireysel adil dünya inancı puanının genel adil dünya inancı puanından anlamlı bir şekilde yüksek olduğunu bulmuşlardır. Ancak hem kuram hem de yukarda bahsedilen çalışmalar depresyon tanısı alan kişilerden değil de genel popülasyondan bahsetmektedir. Genel olarak insanların kendi dünyalarını daha adil değerlendirmesi ve bu değerlendirmenin bir tür baş etme kaynağı olması depresyon tanısı alan grubun tersine değerlendirmesiyle tutarlıdır. Depresyon tanısı alan kişiler kendi yaşamındaki olayları genelden daha az adil değerlendirmektedirler. Bu sonuç kişilerin sosyal karşılaştırma yaptıklarını ve depresyon tanısı alan grubun diğer gruptan farklı olarak haksızlığa uğradıkları sonucuna ulaştıklarını göstermektedir.

Katılımcıları politik görüşüne ve işkence görüp görmeme durumuna göre ayıran Göregenli (2003) sağ görüşlülerde ve işkence gören merkez görüşlülerde kişisel adil dünya inancının genel adil dünya inancından daha düşük olduğunu bulmuştur. Göregenli (2003) bu durumu “haksızlığa uğramışlık sendromu” olarak nitelendirmektedir. Bu

çalışmadaki bulgulara dayanarak depresyon tanısı alan grubun da bir tür haksızlığa uğramışlık sendromu yaşadıklarını söylemek mümkündür.

Depresyon tanısı alan grubun yaşadıkları olayları genel olarak dünyadan daha az değerlendirmeleri, sosyal karşılaştırma kuramını ve depresyonu birlikte ele alan çalışmaların bulguları ile tutarlıdır. Weary, Elbin ve Hill (1987) sosyal karşılaştırmanın depresiflerin kendilerini değerlendirmelerinde daha etkili olduğunu; Gibbons (1986), depresiflerin diğer insanların daha kötü durumda olduğunu fark ettiklerinde kendilerini daha iyi hissettiklerini; Rosenblatt ve Greenberg (1991), depresif kişilerin depresif olmayan kişilerle konuştuklarında genellikle olumsuz duygusal tepkiler verdiğini bulmuşlardır.

Bu çalışma, hem adil dünya inancı çalışmaları hem de sosyal karşılaştırma ve depresyon çalışmaları ile birlikte düşünüldüğünde depresyondaki kişilerin depresyonda olmayan kişilerden farklı olarak, yaptıkları karşılaştırma ile dünyanın kendilerine diğerlerinden daha az adil davrandığı sonucuna vardıkları ve sonuçtan olumsuz etkilendikleri görülmektedir. Bu sonuç depresyon tedavisinin daha etkili olması için kullanılabilir. Öncelikle kişinin karşılaştığı kendisinin ve diğerlerinin durumlarının ne kadar benzer ve farklı oldukları üzerine odaklanarak buradaki farklılıklar belirginleştirildiğinde kişi kısmen olumsuz duygulardan korunabilir. Çünkü depresyondaki kişi kendi durumunu başka bir kişinin durumuyla karşılaştırıp kendini olumsuz sonucu yaşayan olarak değerlendirmektedir. Diğer taraftan aynı sonucu yaşayan kişilerin durumundaki benzerlikler de belirginleştirilerek depresyondaki kişiye yaşadığı sonucun sadece kendisine özgü olmadığı fark ettirildiğinde duygu durumunda iyileşme gerçekleşebilir. Depresyon tanısı alan kişilerle yapılacak başka çalışmalar yukarda

bahsedilen önerilerin depresyon tedavisini ne kadar etkili kıldığı konusunda bilgi verecektir.

Diğer taraftan depresyon tanısı almamış grupta bireysel adil dünya inancı genel adil dünya inancından farklılaşmamaktadır. Bu sonuç hem kuramdan hem de görgül çalışmaların sonucundan (Lipkus, Dalbert ve Siegler (1996), Dalbert (1999), Begue ve Bastonus'un (2003)) farklı bir sonuçtur. Bu bulgu adil dünya inancına ilişkin algulamada sadece bireysel adil dünya inancının genel adil dünya inancından yüksek olmasının değil aynı zamanda her iki adil dünya inancının farklılaşmamasının da olumsuz olaylarla baş etmede etkili olabileceğini düşündürmektedir. Her iki adil dünya inancı farklılaşmayan örneklem üzerinde yapılacak başka çalışmalar bu durumun açıklığa kavuşmasında yardımcı olacaktır.

SONUÇ

Bireysel adil dünya inancı ve genel adil dünya inancının depresyon, umutsuzluk, kontrol odağı ve çeşitli demografik değişkenlerle ilişkisinin incelendiği bu çalışmada genel adil dünya inancının bireysel adil dünya inancıyla anlamlı pozitif ilişkiye sahip olduğu, eğitim durumuyla anlamlı negatif ilişkiye sahip olduğu, bireysel adil dünya inancının ise depresyon, umutsuzluk ve kontrol odağıyla negatif ilişki içinde olduğu bulunmuştur. Depresyon tanısı alan grubun bireysel ve genel adil dünya inançlarının depresyon tanısı almayan grubun bireysel ve genel adil dünya inançlarından farklılaşmadığı, ancak depresyon tanısı alan grubun bireysel adil dünya inancının genel adil dünya inancından anlamlı şekilde düşük olduğu, depresyon tanısı almayan grupta bireysel ve genel adil dünya inançlarının farklılaşmadığı bulunmuştur

Bireysel ve genel adil dünya inançlarının kontrol odağı, depresyon ve umutsuzluk ile olan korelasyonları ve her iki araştırma sorusunun ulaştığı sonuçlar, bireysel veya genel adil dünya inancının tek başına kişinin ruh sağlığı ile önemli derecede ilişkili olmadığını düşündürmektedir. Ancak bireysel ve genel adil dünya inancı birlikte değerlendirildiğinde adil dünya inancının ruh sağlığıyla ilişkili olduğu görülmektedir. Depresyonla asıl ilişkili olan bireysel adil dünya inançlarının genel adil dünya inançlarından daha düşük olmasıdır. Başka bir deyişle depresyon tanısı alan kişiler kendi yaşamlarındaki olayları, dünyayı adil gördüklerinden daha az adil değerlendirmektedirler. Bu durum kişilerin sosyal karşılaştırmayı kullandıklarını göstermektedir. Yani kişiler için asıl önemli olan dünyanın adil olup olmaması ve kendi yaşamlarındaki olayların adil olup olmaması değildir. Ama kendi yaşamlarındaki olayların en az dünyanın adil oluşu kadar adil olmasını beklemektedirler. Kişilerin kendi yaşamlarındaki olayları dünyanın adil oluşu kadar adil algılamaması depresyonla ilişkili görünmektedir. Ancak algılamanın bu

şekilde olması mı ruh sağlığını olumsuz etkilemekte yoksa ruh sağlığı olumsuz etkilendiğinde mi algılama bu şekle dönüşmekte sorusu yapılacak yeni çalışmalarla yanıtlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ahmed, Mouhamed ve Stewart, Robert (1985). Factor Analytical and Correlational of the Just World Scale. *Perceptual and motor skills*, 60, 135-140.
- Ambrosio, Anthony ve Shehan, Eugene (1990). Factor Analysis of Just World Scale. *Journal of social psychology* 130, 413-415
- Beck, Aaron; Weissman, Arlene; Lester, David; Trexler, Larry. (1974). The Measurement of Pessimism: The *Hopelessness Scale* *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42, 861-865
- Begue, Laurent ve Bastounis, Marina. (2003). Two Spheres of Belief in Justice: Extensive Support for the Bidimensional Model of Belief in a Just World. *Journal of Personality*, 73, 435-463.
- Benson, Denzel. (1992). Why Do People Believe in a Just World: Testing Explanations. *Sociological Spectrum*, 12, 73-104
- Benson, Denzel ve Ritter, Christian. (1990). Belief in a Just World, Job Loss and Depression. *Sociological Focus*, 23, 49-63.
- Bilgin, Nuri (2000). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları: 48, İzmir.
- Braband, Janinne, ve Lerner, Melvin (1974). "A Little Time And Effort" . . . Who Deserves What From Whom? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1, 177-179.
- Bulman, Ronnie ve Wortman, Camille (1977) Attributions of Blame and Coping in the "Real World": Severe Accident Victims React to Their Lot *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 351-363.

- Correia, Isabel; Vala, Jorge ve Aguiar, Patricia; (2001) The Effects of Belief in a Just World and Victim's Innocence on Secondary Victimization, Judgement of Justice and Deservingness. *Social Justice Research*, 14, 327-342
- Crosby, Faye. (1984). The Denial of Personal Discrimination. *American Behavioral Scientist*, 27, 371-386.
- Dağ, İhsan. (2002). Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ): Ölçek Geliştirme, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17, 77 - 90
- Dalbert, Claudia. (1998). Belief In A Just World, Well-Being and Coping With an Unjust Fate. Leo Montada ve Melvin Lerner (ed) *Reponses to victimization and belief in a just world* içinde (sayfa:87-105). New York and London: Plenum Pres.
- Dalbert, Claudia. (1999). The World Is More Just For Me Than Generally: About the Personal Belief in a Just World Scale's Validity. *Social Justice Research*, 12, 79-98.
- Dalbert, Claudia. (2002). Beliefs in a Just World as a Buffer Against Anger. *Social Justice Research*, 15, 123-145.
- Dalbert, Claudia ve Stoeber, Joachim. (2006) The Personal Belief in a Just World And Domain-Specific Beliefs About Justice at School And in The Family: a Longitudinal Study With Adolescents *International Journal of Behavioral Development*, 30, 200-207
- Davison, Gerald ve Neale John. (2004) *Anormal Psikolojisi*. Çeviri editörü: İhsan Dağ. Türk Psikologlar Derneği Yayınları 2004.
- Feinberg, Richard; Powel, Amy. ve Miller, Franklin. (1982) Control and Belief in a Just World: What Is Good Also Can Be Bad. *Social Behavior and Personality*, 10, 57-61

- Freedman, Jonathan; Sears, David ve Carlsmith, Merrill (1993) *Sosyal Psikoloji* çeviren:
Ali Dönmez, İmge Kitabevi Ankara
- Funder, David; Block, Jeanne. ve Block, Jack. (1983). Delay of Gratification: Some Longitudinal Personality Correlates. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1983,. 44, 1198-1213
- Furnham, Adrian (2003). Belief in a Just World: Research Progress Over the Past Decade. *Personality and Individual Differences*, 34, 795-817.
- Furnham, Adrian ve Procter, Edward. (1989). Belief in a Just World: Review and Critique of the Individual Difference Literature. *British Journal of Social Psychology*, 28, 365–384.
- Gibbons, Frederick. (1986). Social Comparison and Depression: Company's Effect on Misery. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 140-148.
- Göregenli, Melek (2003). Şiddet, Kötü Muamele ve İşkenceye İlişkin Değerlendirmeler, Tutumlar ve Deneyimler. İşkencenin Önlenmesinde Hukukçuların Rolü Projesi Raporu. İzmir.
- Hafer, Carolyn. (2000). Investment in Long-Term Goals and Commitment to Just Means Drive the Need to Believe in a Just World. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26, 1059–1073.
- Hafer, Carolyn ve Begue, Laurent (2005). Experimental Research on Just-World Theory: Problems, Developments, and Future Challenges. *Psychological Bulletin*, 131, 128-167
- Hafer, Carolyn ve Olson, James. (1993). Belief in a Just World, Discontent and Assertive Actions by Working Women. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19, 30-38.

- Kiecolt-Glaser, Janice ve Williams, David. (1987). Self-Blame, Compliance and Distress Among Burn Patient. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 187-193
- Lazarus, Richard ve Folkman, Susan. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*, New York: Springer Publishing Company.
- Lerner, Melvin. (1965). Evaluation of Performance as a Function of Performer's Reward and Attractiveness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1, 355–360.
- Lerner, Melvin. (1977). The Justice Motive: Some Hypotheses as to Its Origins and Forms. *Journal of Personality*, 45, 1–52.
- Lerner, Melvin. (1980). *The Belief in a Just World: A Fundamental Delusion*. New York: Plenum Press.
- Lerner, Melvin. (1997). What Does the Belief in a Just World Protect Us From: The Dread of Death or The Fear of Undeserved Suffering? *Psychological Inquiry*, 8, 29–32.
- Lerner, Melvin. (1998). The Two Forms of Belief in a Just World. In Leo Montada ve Melvin Lerner (Eds.), *Responses to victimizations and belief in a just world* (sayfa: 247–269). New York: Plenum Press.
- Lerner, Melvin ve Miller, Dale. (1978). Just World Research and the Attribution Process: Looking Back and Ahead. *Psychological Bulletin*, 5, 1030-1051.
- Lerner, Melvin ve Simmons, Carolyn. (1966). Observer's Reaction to the "Innocent Victim": Compassion or Rejection? *Journal of Personality and Social Psychology*, 4, 203–210.
- Lester, David; Castromayor, Iris ve İçli, Tülin.(1991). Locus of Control, Depression and Suicidal İdetion Among Amerikan, Phillipine and Turkish Student. *The journal of social psychology*, 130, 455-459.

- Lipkus, Isaac; Dalbert, Claudia, ve Siegler, Ilene. (1996). The Importance of Distinguishing The Belief in a Just World For Self Versus For Others: Implications For Psychological Well-Being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 666–677.
- Long, Gary ve Lerner, Melvin. (1974). Deserving, the “Personal Contract” and Altruistic Behavior by Children. *Journal of Personality and Social Psychology*, 29, 551–556.
- Maes, Jürgen.(1998). İmmanent Justice and Ultimate Justice: Two Way of Beliving Justice. Leo Montada ve Melvin Lerner (ed) *Reponses to Victimization and Belief in a Just World* içinde (sayfa:9-40). New York and London: Plenium Pres.
- Messick, David; Bloom, Suzanne; Boldizar, Janet ve Samuelson, Charles (1985). Why We Are Fairer Than Others, *Journal of Experimental Social Psychology*, 21, 480-500.
- Mischel,Walter; Shoda, Yuichi ve Peake, Philip. (1988) The Nature of Adolescent Competencies Predicted by Preschool Delay of Gratification *Journal of Personality and Social Psychology* 1988, 54, ,687-696
- Oberle, Kathleen. (1991). A Decade of Research in Locus of Control: What Have We Learned? *Journal of Advanced Nursing*, 1991,16, 800-806
- Otto, Kathleen ve Dalbert, Claudi. (2005). Belief in Just World and Its Functions For Young Prisoners. *Journal of Research in Personality*, 39, 559-573
- O’Connur, Wendy; Morrison, Todd; Mcleod, Lindsay ve Anderson, Dana (1996), A Meta-Analytic Review of the Relationship Between Gender and Belief in a Just World. *Journal of Social Behavior and Personality*, 1, 141-148.

- Paulhus, Delroy. (1983). Sphere-Specific Measures of Perceived Control *Journal of Personality and Social Psychology* 1983, 44, 1253-1265
- Ritter, Christian; Benson, Denzel ve Synder, Clint (1990) Belief in a Just World and Depression. *Sociological Perspectives*, 33 , 235-252
- Rokeach, Milton. (1971). Long Range Experimental Modification of Values, Attitudes and Behavior *American Psychologist*. 26, 453-459
- Rosenblatt, Abram; Greenberg, Jeff. (1991). Examing the World of The Depressed: Do Depressed People Prefer Others Who Are Depressed. *Journal of Personality and Social Psychology*. 4, 620-629.
- Rotter, Julian. (1966). Generalized Expectancies for Internal vs External Control Reinforcement. *Psychological Monograph*, 80, 1-28
- Rubin, Zick ve Peplau, Anne (1973). Belief in a Just World and Reactions to Another's Lot: a Study of Participants in The National Draft Lottery. *Journal of Social Issues*, 29, 73-93.
- Rubin, Zick ve Peplau, Anne (1975). Who Believes in a Just World? *Journal of Social Issues*, 31, 65-89.
- Savaşır, Işık ve Şahin, Nesrin Hisli. (1997) *Bilişsel-davranışçı Terapilerde Sık Kullanılan Ölçekler*. Türk Psikologlar Derneği yayınları. 1997 Ankara.
- Seligman, Martin. (1996). *Helplessness*. W. H. Freeman and Company. New York.
- Sorrentine, Richard ve Hardy, Jack. (1973). Religousness and Derogation of an Innocent Victim. *Journal of Personality*, 42, 372-382.
- Tomaka, Joe; Blascovich, Jim; Kelsey, Robert. ve Leitten, Christopher. (1993) Subjective, Physiological, and Behavioral Effects of Threat and Challenge Appraisal *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 248-260

- Tomaka, Joe, ve Blascovich, Jim. (1994). Effects of Justice Beliefs on Cognitive Appraisal of and Subjective, Physiological, and Behavioral Responses to Potential Stress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 732–740.
- Toylar, Shelley ve Brown, Jonathon. (1988) Illusion and Well-Being: A Social Psychological Perspective on Mental Health. *Psychological Bulletin*, 103, 1988, 193-210
- Tükel, Raşit ve Gök, Şeyda (1996). Kontrol Odağının Yaş, Anksiyete ve Depresyonla İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 7,11-16
- Wagstaff, Graham (1983). Correlates of Just World in Britain. *The Journal of Social Psychology* 121, 145-146.
- Walster, Elaine. (1966). Assignment of Responsibility for an Accident. *Journal of Personality and Social Psychology* 3, 73-79
- Weary, Gifford; Elbin, Susan. ve Hill, Martha (1987). Attributinal and Social Comparasion in Deprsson. *Journal of Personality and Social Psychology*, 3, 605-610.
- Whatley, Mark (1993). Belief in a Just World Scale: Unidimensional or Multidimensional? *Journal of social pyschology*, 133, 547-551.
- Zuckerman, Miron ve Gerbasi, Katleen Carrese (1976) Belief in İnternal Control or Belief in a Just World: the Use and Misuse Of The I-E Scale İn Prediction Of Attitudes And Behavior. *Journal of Personality*, 45, 356-378
- Zuckerman, Miron ve Gerbasi, Katleen Carrese. (1977) Dimensions of The I-E Scale and Their Relationship to Other Personality Measures. *Educatorud and Psychological Measurements*, 37, 159 175.

Zuckerman, Miron; Gerbasi, Kathleen Carrese ve Marion, Suzanne. (1977) Correlates of the Just World Factor of Rotter's I-E Scale. *Educational and Psychological Measurements*, 37, 375-381.

Değerli katılımcılar

Bu çalışma Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü sosyal psikoloji yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Bundan dolayı bu anket ve ölçeklerden elde edilen veriler sadece bilimsel çalışma amaçlı kullanılacak olup burada elde edilen bilgileri araştırmacı dışında hiç kimse görmeyecektir. Sorulara cevap verirken size en çok uyan seçeneği işaretlemeye özen gösteriniz. Cevaplar farklı kişiler için farklı olabilir çünkü burada sorulan soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Yani doğru cevaplar kişiden kişiye değişebilmektedir.

Çalışma kişisel bilgi formu ve dört ayrı ölçekten oluşmaktadır. Kişisel bilgi formunu doldururken isim ve soy isminizi yazmanıza gerek yoktur. Ancak diğer bilgileri gerçeğe uygun bir şekilde doldurmaya özen gösteriniz. Her ölçeğin başında ölçekleri nasıl dolduracağınız konusunda bir açıklama vardır. Bu açıklamalara uygun bir şekilde ölçekleri doldurmanız çalışmanın hedefine ulaşabilmesi açısından önemlidir.

Çalışmaya yaptığımız katkılardan ötürü teşekkür ederim

Düzgün UĞUR
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

KATILIMCININ

Cinsiyeti:

Yaşı:

Medeni durumu:

Evliyse çocuk sayısı:

Eğitim düzeyi:

İşi:

Aylık geliri:

Doğum yeri:

Tarsus'ta yaşadığı süre:

Kardeş sayısı:

Aşağıda gruplar halinde bazı cümleler yazılmıştır. Her gruptaki cümleleri dikkatle okuyunuz. BUGÜN DAHİL GECEN HAFTA içinde kendinizi nasıl hissettiğinizi en iyi anlatan cümleyi seciniz. Seçtiğiniz cümlenin yanındaki numarayı daire içine alınız. Bir grupta, durumunuzu tanımlayan birden fazla cümle varsa, her birini daire içine alarak işaretleyiniz. Seçiminizi yapmadan her gruptaki cümlelerin hepsini dikkatle okuyunuz.

1. (0) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissetmiyorum
(1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum
(2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
(3) O kadar üzüntülü ve sıkıntılıyım ki artık dayanamıyorum.
2. (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
(1) Gelecek hakkında karamsarım.
(2) Gelecekte beklediğim hiç bir şey yok.
(3) Geleceğim hakkında umutsuzum ve sanki hiç bir şey düzelmeyecekmiş geliyor.
3. (0) Kendimi başarısız bir insan olarak görmüyorum
(1) Çevremdeki birçok kişiden daha çok başarısızlıklarım olmuş gibi hissediyorum.
(2) Geçmişime baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğunu görüyorum.
(3) Kendimi tümüyle başarısız bir kişi olarak görüyorum.
4. (0) Birçok şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
(1) Eskiden olduğu gibi her şeyden hoşlanmıyorum.
(2) Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
(3) Her şeyden sıkılıyorum
5. (0) Kendimi herhangi bir şekilde suçlu hissetmiyorum.
(1) Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
(2) Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
(3) Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.
6. (0) Kendimden memnunum.
(1) Kendi kendimden pek memnun değilim.
(2) Kendime çok kızıyorum.
(3) Kendimden nefret ediyorum
7. (0) Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
(1) Zayıf yanlarım ya da hatalarım için kendi kendimi eleştiririm.
(2) Hatalarımdan dolayı her zaman kendimi kabahatli bulurum.
(3) Her aksilik karşısında kendimi kabahatli bulurum.
8. (0) Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
(1) Zaman zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm oluyor fakat yapmıyorum.
(2) Kendimi öldürmek isterdim
(3) Fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.
9. (0) Her zamankinden fazla içimden ağlamak gelmiyor.
(1) Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.
(2) Çoğu zaman ağlıyorum
(3) Eskiden ağlayabilirdim şimdi istesem de ağlayamıyorum.
10. (0) Şimdi her zaman olduğumdan daha sinirli değilim.
(1) Eskisine kıyasla daha kolay kızıyor ya da sinirleniyorum.
(2) Şimdi hep sinirliyim.
(3) Bir zamanlar beni sinirlendiren şeyler şimdi hiç sinirlendirmiyor.

11. (0) Başkaları ile görüşmek, konuşmak isteğimi kaybetmedim.
(1) Başkaları ile eskisinden daha az konuşmak, görüşmek istiyorum.
(2) Başkaları ile konuşma, görüşme isteğimi kaybettim
(3) Hiç kimseyle konuşmak, görüşmek istemiyorum.
12. (0) Eskiden olduğu kadar kolay karar verebiliyorum.
(1) Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum
(2) Karar verirken eskisine kıyasla çok güçlük çekiyorum.
(3) Artık hiç karar veremiyorum.
13. (0) Aynada kendime baktığımda bir değişiklik görmüyorum.
(1) Daha yaşlanmışım ve çirkinleşmişim gibi geliyor.
(2) Görünüşümün çok değiştiğini ve daha çirkinleştiğimi hissediyorum.
(3) Kendimi çok çirkin buluyorum.
14. (0) Eskisi kadar iyi çalışabiliyorum.
(1) Bir şeyler yapabilmek için gayret göstermek gerekiyor.
(2) Herhangi bir şeyi yapabilmek için kendimi çok zorlamam gerekiyor.
(3) Hiç bir şey yapamıyorum.
15. (0) Her zamanki gibi iyi uyuyabiliyorum.
(1) Eskiden olduğu gibi iyi uyuyamıyorum.
(2) Her zamankinden (1)-(2) saat daha erken uyanıyorum ve tekrar uyuyamıyorum.
(3) Her zamankinden çok daha erken uyanıyorum ve tekrar uyuyamıyorum
16. (0) Her zamankinden daha çabuk yorulmuyorum.
(1) Her zamankinden daha çabuk yoruluyorum.
(2) Yaptığım hemen herşey beni yoruyor
(3) Kendimi hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun hissediyorum.
17. (0) İştahım her zamanki gibi.
(1) İştahım eskisi kadar iyi değil.
(2) İştahım çok azaldı.
(3) Artık hiç iştahım yok
18. (0) Son zamanlarda kilo vermedim.
(1) İki kilodan fazla kilo verdim.
(2) Dört kilodan fazla kilo verdim.
(3) Altı kilodan fazla kilo verdim.
(4) Daha az yiyerek kilo vermeye çalışıyorum.
(5) Daha az yiyerek kilo vermeye çalışmıyorum.
19. (0) Sağlığım beni fazla endişelendirmiyor.
(1) Ağrı,sancı, mide bozukluğu gibi rahatsızlıklar beni endişelendiriyor.
(2) Sağlığım beni endişelendirdiği için başka şeyleri düşünmek zorlaşıyor.
(3) Sağlığım hakkında o kadar endişeleniyorum ki başka hiçbir şey düşünemiyorum.
20. (0) Son zamanlarda cinsel konulara olan ilgimde bir değişme fark etmedim.
(1) Cinsel konularla eskisinden daha az ilgiliyim.
(2) Cinsel konularla şimdi çok daha az ilgiliyim.
(3) Cinsel konulara olan ilgimi tamamen kaybettim.
21. (0) Bana cezalandırılmışım gibi gelmiyor.
(1) Cezalandırılabileceğimi seziyorum.
(2) Cezalandırılmayı bekliyorum.
(3) Cezalandırıldığımı hissediyorum

Aşağıda geleceğe ait düşünceleri ifade eden bazı cümleler verilmiştir. Lütfen her bir ifadeyi okuyarak bunların size ne kadar uygun olduğuna karar veriniz. Örneğin okuduğunuz ilk ifade size uygun ise “Evet” uygun değil ise “Hayır” ifadesinin altındaki kutunun içine (X) işareti koyunuz.

Sizin İçin Uygun Mu?

		EVET	HAYIR
1	Geleceğe umut ve coşku ile bakıyorum		
2	Kendim ile ilgili şeyleri düzeltemediğime göre çabalamayı bıraksam iyi olur.		
3	İşler kötüye giderken bile her şeyin hep böyle kalmayacağını bilmek beni rahatlatıyor.		
4	Gelecek on yıl içinde hayatımın nasıl olacağını hayal bile edemiyorum.		
5	Yapmayı en çok istediğim şeyleri gerçekleştirmek için yeterli zamanım var.		
6	Benim için çok önemli konularda ileride başarılı olacağımı umuyorum.		
7	Geleceğimi karanlık görüyorum.		
8	Dünya nimetlerinden sıradan bir insandan daha çok yararlanacağımı umuyorum.		
9	İyi fırsatlar yakalayamıyorum. Gelecekte yakalayacağıma inanmam için de hiç bir neden yok.		
10	Geçmiş deneyimlerim beni geleceğe iyi hazırladı.		
11	Gelecek benim için hoş şeylerden çok tatsızlıklarla dolu görünüyor		
12	Gerçekten özlediğim şeylere kavuşabileceğimi ummuyorum		
13	Geleceğe baktığımda şimdikine oranla daha mutlu olacağımı umuyorum.		
14	İşler bir türlü benim istediğim gibi gitmiyor.		
15	Geleceğe büyük inancım var.		
16	Arzu ettiğim şeyleri elde edemediğime göre bir şeyler istemek aptallık olur.		
17	Gelecekte gerçek doyuma ulaşmam olanaksız gibi.		
18	Gelecek bana bulanık ve belirsiz görünüyor.		
19	Kötü günlerden çok, iyi günler bekliyorum.		
20	İstediğim her şeyi elde etmek için çaba göstermenin gerçekten yararı yok, nasıl olsa onu elde edemeyeceğim.		

Bu anket bazı önemli olayların insanları etkileme biçimini bulmayı amaçlamaktadır. Her maddede ‘a’ yada ‘b’ harfleriyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Lütfen her seçenek çiftinde sizin kendi görüşünüze göre gerçeği yansıttığına en çok inandığınız cümleyi (yalnız bir cümleyi) seçiniz ve bir yuvarlak içine alınız.

Seçiminizi yaparken seçmeniz gerektiğini düşündüğünüz veya doğru olmasını arzu ettiğiniz cümleyi değil, gerçekten daha doğru olduğuna inandığınız cümleyi seçiniz. Bu anket kişisel inançlarla ilgilidir, bunun için ‘doğru’ yada ‘yanlış’ cevap diye bir durum söz konusu değildir.

Bazı maddelerde her iki cümleye de inandığınızı ya da hiç birine inanmadığınızı düşünebilirsiniz. Böyle durumlarda, size en uygun olduğuna inandığınız cümleyi seçiniz. Seçim yaparken her bir cümle için bağımsız karar veriniz; önceki tercihlerinizden etkilenmeyiniz.

1	a	Ana-babaları çok fazla cezalandırdıkları için çocuklar problemlili oluyor.
	b	Günümüz çocuklarının çoğunun problemi, ana-babaları tarafından aşırı serbest bırakılmalarıdır.
2	a	İnsanların yaşamlarındaki mutsuzlukların çoğu, biraz da şanssızlıklarına bağlıdır.
	b	İnsanların talihsizlikleri kendi hatalarının sonucudur.
3	a	Savaşların başlıca nedenlerinden biri halkın siyasetle yeterince ilgilenmemesidir.
	b	İnsanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba harcarsa harcasın, her zaman savaş olacaktır.
4	a	İnsanlar bu dünyada hak ettikleri saygıyı er geç görürler.
	b	İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.
5	a	Öğretmenlerin öğrencilere haksızlık yaptığı fikri saçmadır.
	b	Öğrencilerin çoğu notlarının tesadüfi olaylardan etkilendiğini fark etmez.
6	a	Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz.
	b	Lider olmayan yetenekli insanlar fırsatları değerlendirmemiş kişilerdir.
7	a	Ne kadar uğraşsanız da bazı insanlar sizden hoşlanmaz.
	b	Kendilerini başkalarına sevdiremeyen kişiler, başkalarıyla nasıl geçinileceğini bilmeyenlerdir.
8	a	İnsanın kişiliğinin belirlenmesinde en önemli rolü kalıtım oynar.
	b	İnsanların nasıl biri olacaklarını kendi hayat tecrübeleri belirler.
9	a	Bir şey olacaksa eninde sonunda olduğuna sık sık tanık olmuşumdur.
	b	Ne yapacağına kesin karar vermek kadere güvenmekten daima daha iyidir.
10	a	İyi hazırlanmış bir öğrenci için, adil olmayan bir sınav hemen hemen söz konusu olamaz.
	b	Sınav soruları derste işlenenle çoğu kez o kadar ilişkisiz oluyor ki çalışmanın anlamı kalmıyor.
11	a	Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.
	b	İyi iş bulmak temelde doğru zamanda doğru yerde bulunmaya bağlıdır.
12	a	Hükümetin kararlarında sade vatandaş da etkili olabilir.
	b	Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.
13	a	Yaptığım planları yürütebileceğimden hemen hemen eminimdir.

	b	Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir, çünkü bir çok şey zaten iyi yada kötü şansa bağlıdır.
14	a	Hiçbir yönü iyi olmayan insanlar vardır
	b	Her kesin iyi bir tarafı vardır.
15	a	Benim açımdan istediğimi elde etmenin talihle ilgisi yoktur.
	b	Çoğu durumda yazı tura atarak da isabetli kararlar alabiliriz.
16	a	Kimin patron olacağı genellikle, doğru yerde ilk önce bulunma şansına kimin sahip olduğuna bağlıdır.
	b	İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.
17	a	Dünya meseleleri söz konusu olduğunda, çoğumuz anlayamadığımız ve kontrol edemediğimiz güçlerin kurbanıyızdır.
	b	İnsanlar siyasal ve sosyal konularda aktif rol alarak dünya olaylarını kontrol edebilirler.
18	a	Birçok insan rastlantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.
	b	Aslında şans diye bir şey yoktur.
19	a	İnsan, hatalarını kabul edebilmelidir.
	b	Genelde en iyisi insanın hatalarını örtbas etmesidir.
20	a	Bir insanın sizden gerçekten hoşlanıp hoşlanmadığını bilmek zordur.
	b	Kaç arkadaşınızın olduğu, ne kadar iyi olduğunuza bağlıdır.
21	a	Uzun vadede yaşamınızdaki kötü şeyler iyi şeylerle dengelenir.
	b	Çoğu talihsizlikler yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ya da her üçünün birden sonucudur.
22	a	Yeterli çabayla siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabiliriz.
	b	Siyasetçilerin kapalı kapılar ardında yaptıkları üzerinde halkın fazla bir kontrolü yoktur.
23	a	Öğretmenlerin verdikleri notları nasıl belirlediklerini bazen anlayamıyorum.
	b	Aldığım notlarla çalışma derecem arasında doğrudan bir bağlantı vardır.
24	a	İyi bir lider, ne yapacaklarına halkın bizzat karar vermesini bekler.
	b	İyi bir lider herkesin görevinin ne olduğunu bizzat belirler.
25	a	Çoğu kez başıma gelenler üzerinde çok az etkiye sahip olduğumu hissedirim.
	b	Şans yada talihin yaşamımda önemli bir rol oynadığına inanmam.
26	a	İnanlar arkadaşça olmaya çalışmadıkları için yalnızdırlar.
	b	İnsanları memnun etmek için çok fazla çabalamanın yararı yoktur, sizden hoşlanırlarsa hoşlanırlar.
27	a	Liselerde atletizme gereğinden fazla önem veriliyor.
	b	Takım sporları kişiliğin oluşumu için mükemmel bir yoldur.
28	a	Başıma ne gelmişse, kendi yaptıklarımdandır.
	b	Yaşamımın alacağı yön üzerinde bazen yeterince kontrolümün olmadığını hissedirim.
29	a	Siyasetçilerin neden öyle davrandıklarını çoğu kez anlayamıyorum.
	b	Yerel ve ulusal düzeydeki kötü idareden uzun vadede halk sorumludur.

Bu anket insanların dünyaya ilişkin algıları konusunda bilimsel veri toplamayı amaçlamaktadır. Veriler sadece bilimsel çalışma için kullanılacaktır. Bunun için isim yazmanıza gerek yoktur. İfadelerin cevabı kişiden kişiye değişebilmektedir. Bu nedenle aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuduktan sonra size en uygun seçeneği işaretleyiniz. Her ifadeyi sadece bir defa işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.

		Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Biraz katılıyorum Biraz katılmıyorum	Katılmıyorum	Tamamen karşıyım
1	Eninde sonunda başıma gelen her şeyi hak ettiğime inanıyorum.					
2	Bana karşı genellikle adil davranılmıştır.					
3	Çoğunlukla ne hak ettiysem onu bulmuşumdur.					
4	Genel olarak baktığımda, yaşadığım olaylar adildir.					
5	Hayatımdaki adaletsizlikler istisnai durumlardır.					
6	Hayatta başıma gelen olayların çok büyük bir kısmının adil olduğuna inanıyorum.					
7	Benimle ilgili verilen önemli kararların çoğunlukla adil olduğunu düşünüyorum.					
8	Dünyanın aslında adil bir yer olduğunu düşünüyorum.					
9	İnsanların eninde sonunda ne hak ederlerse onu bulacaklarına inanıyorum.					
10	Adaletin her zaman adaletsizlikler karşısında galip geleceğinden eminim.					
11	Uzun vadede insanların adaletsizliklerin üstesinden geleceğine inanıyorum.					
12	Hayatın her alanındaki adaletsizliklerin (örneğin iş hayatında, aile hayatında, politik hayatta vs.) bir kural olmaktan ziyade birer istisna olduğuna inanıyorum.					
13	İnsanların önemli kararlar verirken adil olmaya gayret ettiklerine inanıyorum.					

